

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบงานวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จะนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของคุณภาพการศึกษา
2. องค์ประกอบที่ทำให้การศึกษามีคุณภาพ
3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน
4. การดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
5. มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา
6. แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา
7. การปฏิรูปการศึกษาในต่างประเทศ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ความหมายของคุณภาพการศึกษา

คุณภาพการศึกษามีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่างดังนี้

อัมพร มีสุข (2515) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่ยากแก่การวัดหรือประเมินออกมาได้ชัดเจน แต่สามารถวัดได้จาก การอ่านออกเขียนได้ ทำเลขได้ตามวัยหรือชั้นเรียนของเด็ก

สำหรับนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพการศึกษาจะต้อง

1. มีทักษะความรู้พื้นฐานตามระดับวิชาที่ได้เรียน
2. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาเรียน
3. มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
4. ยึดมั่นในระบบศีลธรรมของสังคม

จากการรายงานผลการศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทาง พัฒนาการศึกษ ตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พ.ศ. 2525-2534 ได้กล่าวถึงผลของการจัดการศึกษา มุ่งพิจารณาเฉพาะผลที่เกิดแก่ตัวผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิต การพิจารณาจะมุ่งเน้น 2 ด้านคือ ด้านปริมาณและคุณภาพ จะพิจารณาคุณภาพของนักเรียน ซึ่งมองได้ 2 ลักษณะคือ

1. คุณภาพที่วัดได้โดยคุณลักษณะสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ เจตคติ และคุณธรรม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่วัดจากการสังเกตอย่างต่อเนื่องได้บรรลุ จุดประสงค์ของทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษาเพียงใด

2. คุณภาพอีกด้านหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ คุณสมบัติหลายอย่างที่พัฒนาและสะสมอยู่ในตัวผู้เรียน ตลอดจนกระบวนการทางการศึกษา และจะปรากฏผลกระทบต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และวิถีชีวิตในอนาคต คุณสมบัติเหล่านี้ได้แก่ ความเป็นพลเมืองดี ความสามารถในการทำมาหากิน การรู้จักผิด และแก้ปัญหาของตนเอง ครอบคลุม และสังคม การจรรโลงสถาบันสำคัญของชาติให้มั่นคง ฯลฯ คุณภาพของผู้เรียนด้านนี้บางอย่างสามารถวัดได้ ระหว่างผู้ที่ยังเรียนอยู่ในโรงเรียน แต่บางอย่างไม่สามารถวัดได้ต้องรอดูผลเมื่อผู้เรียนออกจาก โรงเรียนไปแล้ว

คุณภาพการศึกษา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งต้องดูที่ตัวเด็กนักเรียนว่าได้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังกล่าวคือผลสัมฤทธิ์ทางด้าน สติปัญญา ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความสามารถ และด้านคุณธรรมหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในสิ่งที่ดีงาม ดังนั้นการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จึงเป็นการดูผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทางด้าน ความรู้ ความสามารถ และด้านคุณธรรม จริยธรรม

ฟิลลิป เอช โคมบ์ (Phillip H. Coombs, 1970) กล่าวถึงคำว่า คุณภาพการศึกษา ไว้ว่า หมายถึง ลักษณะที่สอดคล้องกับความจำเป็น (Fitness for need)

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2530) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษาวัดได้จากผลผลิตทางการศึกษา

ธีระ รุณเจริญ (2533) กล่าวว่า คำว่า "คุณภาพการประถมศึกษา" น่าจะหมายรวมถึง ทั้งความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติจริง และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (เช่น ความเสียสละ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร การมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ฯลฯ)

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2537) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษาหมายถึง ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของระบบการศึกษาในการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

วัลลภ กัณฑ์ทรัพย์ (2539) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณภาพการศึกษาว่า คือ การจัดการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับตนเอง และสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม รู้จักอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีสุขภาพกายและจิตดี มีความเคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตย ถ้าจะให้ความหมายของคำว่า คุณภาพการศึกษาโดยอิงเป้าหมายของหลักสูตร คุณภาพการศึกษาคือ การที่หน่วยงานการศึกษาทุกระดับ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่เขตการศึกษา จังหวัดและอำเภอจนถึงโรงเรียน ร่วมมือกันจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครอบคลุมตามเป้าหมายของหลักสูตร หรือเกิดการพัฒนาในพฤติกรรมของผู้เรียน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ ด้านความสามารถในทักษะปฏิบัติ ด้านจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยม และด้านความสามารถในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

มธุรส พะวินรัมย์ (2539) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของระบบการศึกษาในการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับสภาพความจำเป็นของสังคมในขณะนั้น ๆ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษาคือ การที่ระบบการศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งในด้านสติปัญญา ทักษะ ความสามารถที่วัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีความพร้อมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในขณะนั้น ๆ เช่น มีจิตสำนึกในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซึ่งทั้งนี้จะต้องบรรลุตามเกณฑ์ที่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้กำหนดไว้

องค์ประกอบที่ทำให้การศึกษามีคุณภาพ

ได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำให้การศึกษามีคุณภาพไว้ ซึ่งสอดคล้องกัน และแตกต่างกันดังนี้คือ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี (2527) ระบุตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา ระดับประถมศึกษาไว้ 4 ประการได้แก่

1. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. สุขภาพและพลานามัยของผู้เรียน

3. คุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร
4. อัตราการเข้าชั้น

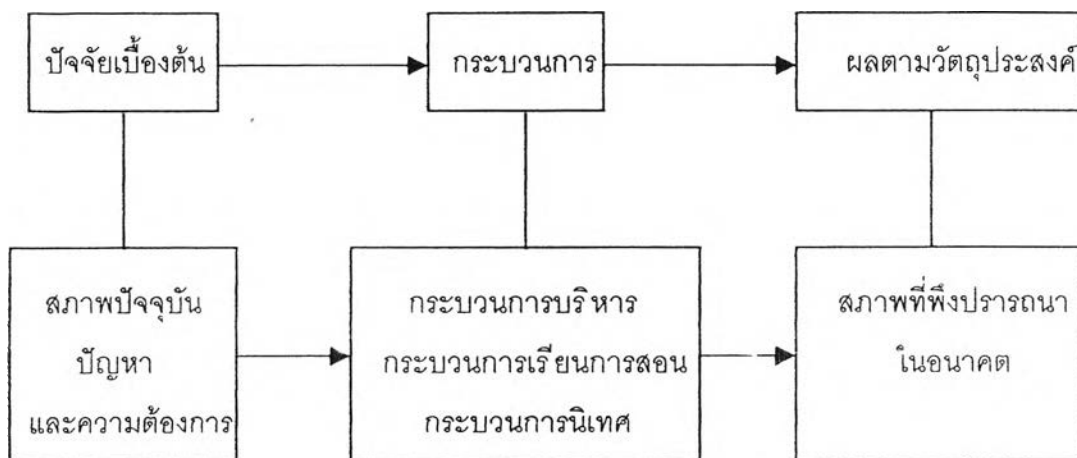
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้ระบุถึงกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไว้ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เมื่อวันที่ 6-20 พฤษภาคม 2531 ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาองค์ประกอบและกระบวนการทางการศึกษาหลายอย่างพร้อม ๆ กันไป กระบวนการที่สำคัญยิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนารีบด่วน คือ การเรียนการสอน การบริหาร และการนิเทศการศึกษา

หากวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการบริหาร และกระบวนการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่ากระบวนการทั้ง 3 อย่างนี้เปรียบเสมือนส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ต้องปฏิบัติงานประสานสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีจึงจะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สงัด อุทรานันท์ (2530 อ้างถึงใน มธุรส พะวินรัมย์, 2539) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพศึกษานั้นมีเทคนิค 3 ประการคือ การพัฒนาปัจจัยในการศึกษา การพัฒนากระบวนการในการจัดการศึกษา และการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตจากการจัดการศึกษา ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่องก็จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ อีกด้วย อันจะส่งผลให้คุณภาพการศึกษาโดยส่วนรวมต้องตกต่ำผิดเป้าหมายไป แม้ว่ากระบวนการสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยตรงคือ กระบวนการเรียนการสอน แต่การเรียนการสอนของนักเรียนและครูก็ยังจำเป็นต้องอาศัยการบริหารเข้ามาช่วยเหลือ อำนาจความสะดวกแก่ครูในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการนิเทศ ที่สนับสนุนการเรียนการสอนของครูอีกทางหนึ่งด้วยดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

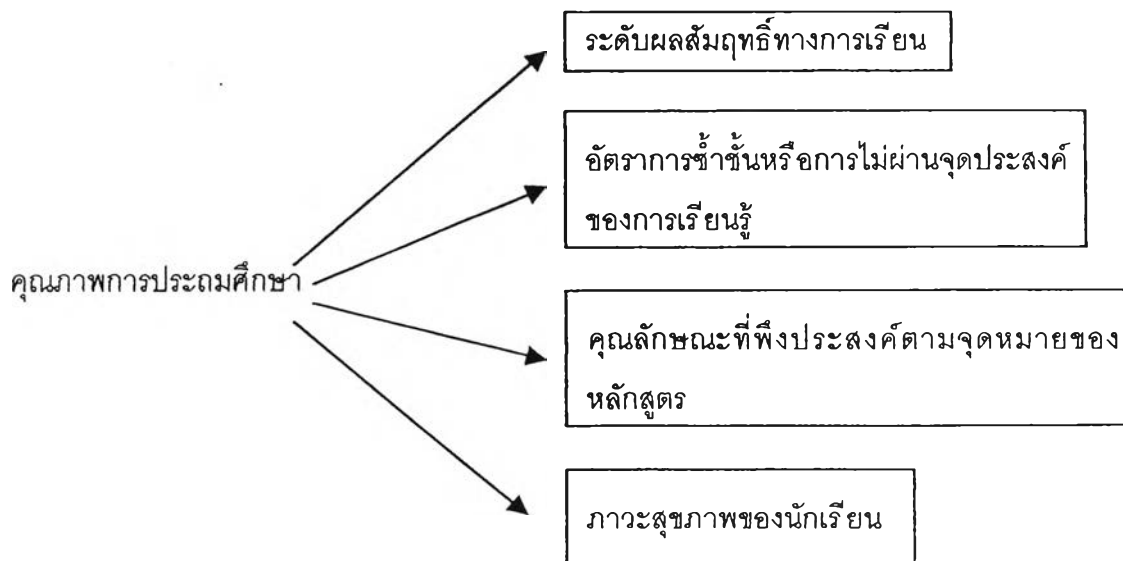
กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

(ที่มา: พัชรีย์ วัฒนกลาง, 2531)

ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ และสุรพล หวังดี (2531) ได้กล่าวว่า คุณภาพการประถม เมื่อพิจารณาโดยใช้แนวคิดเชิงระบบ และภารกิจการประถมศึกษาเป็นกรอบในการพิจารณา จะพบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญขั้นต้นอยู่ 4 ประการ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 คุณภาพการประถมศึกษา

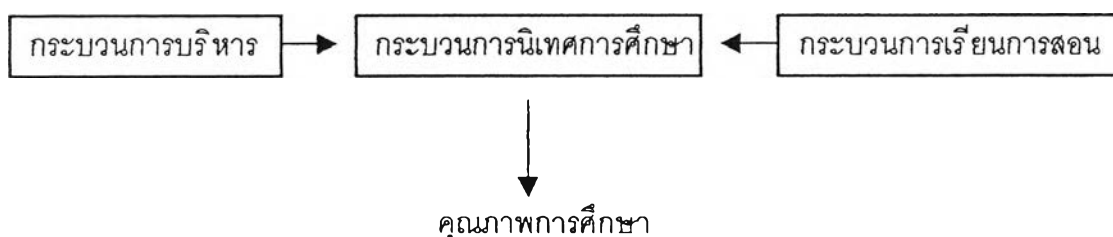

องค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 4 ประการนี้ อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "ตัวบ่งชี้คุณภาพของการประถมศึกษา" ซึ่งจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารการศึกษาดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้มีการวัดและประเมิน ระดับคุณภาพการประถมศึกษาอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบสถานการณ์ขององค์ประกอบแต่ละเรื่องว่าอยู่ในระดับใดในแต่ละระดับชั้น ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ หรือในนักเรียนที่สำเร็จไปจากหลักสูตรของสถานศึกษาผลของการวัดและประเมินผลจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะนำไปใช้ในการกำหนดทิศทาง การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ให้นำไปสู่ความก้าวหน้าทางการศึกษาของสถานศึกษา และของหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อไป

นอกจากนั้นคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่ทำให้การศึกษามีคุณภาพไว้ดังนี้

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาทั้งระบบที่สัมพันธ์และเกื้อกูลต่อกัน ได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการนิเทศการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน ทั้ง 3 กระบวนการดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันในลักษณะ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

หากทั้ง 3 กระบวนการได้รับการพัฒนาในระบบอย่างถูกต้องแล้ว การยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนย่อมเกิดประสิทธิภาพขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 อ้างถึงใน ก้องเกียรติ บุคดาเจริญ, 2539)

จะเห็นได้ว่า การที่จะทำให้การศึกษามีคุณภาพนั้น จะต้องประกอบไปด้วยกระบวนการพัฒนาคุณภาพทางด้านต่าง ๆ ได้แก่ การบริหาร ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะการบริหารจะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้ส่วนประกอบอื่น ๆ ทำงานไปได้ อย่างสมบูรณ์ ซึ่งได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิต จากการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลมาเพื่อดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามลำดับขั้นต่อนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ดังที่ จักริส นองมาก (2537) ได้กล่าวว่า ปัจจัยในการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนประกอบด้วยบทบาทของผู้บริหาร พฤติกรรม และวิธีสอนของครู การฝึกอบรม และให้ความรู้แก่ผู้บริหารและครู บรรยากาศในห้องเรียน สื่อการสอน การสนับสนุนด้านการเงินและผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533) ที่กล่าวว่าการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. องค์ประกอบด้านการสอน ตัวแปรที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอน ได้แก่ ครู ประกอบด้วย ภูมิหลังของครูด้านวุฒิการศึกษา การฝึกอบรม ประสบการณ์ในการสอน ทักษะคิดต่อวิชาชีพ การปฏิบัติงานต่อสัปดาห์ วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน การใช้อุปกรณ์การสอนและการนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การแก้ปัญหาของครูเกี่ยวกับการสอน นักเรียน ประกอบด้วย ภูมิหลังของนักเรียน ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัว ความเพียงพอของแบบเรียน และการมีผู้ช่วยให้คำแนะนำในการทำ การบ้าน

2. องค์ประกอบด้านการบริหารโรงเรียน ตัวแปรที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหาร ประกอบด้วย ภูมิหลังของผู้บริหารด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ประสบการณ์ด้านการบริหาร สภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารด้านการสอน การวางแผน ความสามารถด้านการจัดการ คุ้ได้จาก การวางแผนนโยบายหรือปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน การนิเทศ การประเมินผล การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ในการสนับสนุนการศึกษาของนักเรียน จำนวนนักเรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อครู จำนวนบุคลากร และสัดส่วนของครูจำแนกตามคุณวุฒิ ความเพียงพอของอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อมของชุมชน

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ สุวัฒนา สุวรรณเชตนิยม (2528) พบว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยกำหนดมาตรฐานของโรงเรียนนั้นมี 3 ด้านคือ

1. คุณลักษณะของนักเรียน ได้แก่ การเคยเรียนชั้นอนุบาลหรือเด็กเล็ก การเคยเรียนซ้ำชั้น การขาดเรียน อายุของนักเรียน

2. ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ประเภทของโรงเรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อครู และความเห็นของครูต่อความสามารถของนักเรียน

3. ด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมได้แก่ ที่ตั้งของบ้านในชนบท การดูโทรทัศน์ อาชีพของบิดา ภาษาที่ใช้ในบ้าน การอ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในโครงการประเมินประสิทธิผลการประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน สุวัฒนา สุวรรณเขตนิยม, 2528) ที่พบว่าตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาได้แก่ ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาก่อนวัยเรียน ประเภทของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ทักษะคิดของชุมชนต่อโรงเรียน และความพร้อมของนักเรียน กับทักษะคิดของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน

สำหรับ สงวน ฉัตรชัย (2520) ได้พบว่า วุฒิศู ประสพการณ์สอน อุปกรณ์การสอน หรือ สื่อการสอนที่ครูใช้ ตลอดจนด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ กมล สุดประเสริฐ (อ้างถึงใน รั้งสรรค์ หิมพันธุ์พงษ์, 2527) ที่กล่าวว่า โรงเรียนที่เทียบพร้อมด้วยครู อุปกรณ์การสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียน ย่อมจะส่งผลต่อการศึกษาล่าเรียนของนักเรียนมาก

ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2540) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพประกอบด้วย หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ครูและบุคลากรทางการศึกษา และกระบวนการบริหารจัดการ กล่าวคือ

หลักสูตร จะต้องมียุทธศาสตร์กว้าง ยืดหยุ่น และมีความเป็นสากล ทัดเทียมมาตรฐานโลก มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคม มีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตรให้ยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของชุมชนและสังคม

กระบวนการเรียนการสอน จะต้องเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยการสอนมุ่งเน้น การค้นหา สร้างความรู้ร่วมกันกับผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน ร่วมประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมและสื่อสอดคล้อง สัมพันธ์กัน และส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน บทเรียนต้องท้าทายทางปัญญา คำถามต่าง ๆ ต้องพัฒนาทักษะการคิด อารมณ์และความรู้สึก ให้โอกาสในการแสดงออกอย่างอิสระ มีการเรียน มีการคาดหวังความเป็นเลิศของนักเรียนร่วมกันทั้งพ่อ แม่ ผู้ปกครอง นักเรียน และครู ใช้แหล่งความรู้ที่เหมาะสม ใช้เทคโนโลยีที่กว้างขวางเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน

ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีความสามารถสูง สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้อง เพื่อให้นักเรียนรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยึดระบบการสรรหา การผลิต การพัฒนาครูและบุคลากรที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาในอนาคต แนวคิดในการพัฒนาบุคลากรของแคสเท็คเตอร์ (casetter, 1992 : 224 – 241) ได้กล่าวไว้ว่ามี 4 ขั้นตอนคือ

1. กำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร (Diagnosing Development Needs)
2. การวางแผนพัฒนาบุคลากร (Design of Development plans)
3. การปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร (Implementing Development Program)
4. การประเมินผลการพัฒนาบุคลากร (Evaluating the Personal Development Program)

ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาครูและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาในอนาคต

กระบวนการบริหารจัดการ มีประสิทธิภาพ มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น สถานศึกษา ตลอดจนบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยที่คุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาคนและสังคม รัฐบาลจึงกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญในด้านการศึกษาไว้โดยให้เร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีพัฒนาการรอบด้าน มีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ระบบการประเมิน และการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ

กรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตามที่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) ว่า

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิการจัดการศึกษา ในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาประกอบได้แก่

- การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี (มาตรา 10)
- การศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี (มาตรา 17)
- การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญา ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 37)
- ให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 38)

ซึ่งกรุงเทพมหานครจะรับผิดชอบการจัดการศึกษาตามกฎหมายใหม่แค่ไหนเพียงใด แนวทางในการจัดการศึกษา แนวทางการบริหารจะเป็นแนวใด จะมีทิศทางใด จะต้องดูจากการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกรุงเทพมหานครประกอบการพิจารณาดังนี้

การดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษากรุงเทพมหานคร

วิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร (สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร, 2541) ได้กำหนดไว้ว่า

ภายในปี 2542 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครต้องก้าวหน้า มีมาตรฐานทันสมัย ดำรงความเป็นไทยในความเป็นสากล สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ดำเนินการบริหารจัดการทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สถานภาพของครูและบุคลากร มั่นคง มีศักดิ์ศรี สนับสนุนให้บริการการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งด้านสามัญญ์ ด้านอาชีพและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อประโยชน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชากรในกรุงเทพมหานคร

เป้าหมาย

เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ดังกล่าว กรุงเทพมหานครได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

1. นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากกรุงเทพมหานคร ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีความรู้สามารถทั้งด้านภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ มีพื้นฐาน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ที่ดี สามารถใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณธรรม และค่านิยมที่ดี รวมทั้งรู้ และเข้าใจศิลปวัฒนธรรม กระบวนการเรียนการสอน มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีความมั่นใจในตนเอง มีสุขภาพและจิตใจที่ดี เพื่อให้เป็นคนมีคุณสมบัติเป็นคนไทย ที่ดีในความเป็นสากล และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สามารถศึกษาต่อในระดับสูงขั้นหรือประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. นักเรียนกรุงเทพมหานครระดับประถมศึกษา จะมีอัตราการเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้นอย่างน้อยเป็นร้อยละ 97 (ปี 2540 ร้อยละ 93) และสนับสนุนให้มีโอกาสศึกษาในชั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 เด็กในภาวะยากลำบากได้รับความช่วยเหลือ และดูแลเป็นพิเศษด้วยการร่วมมือกับองค์กรเอกชนให้มีโอกาสพัฒนาเต็มความสามารถ
3. ครูและบุคลากรของโรงเรียนกรุงเทพมหานครทุกคน ได้รับการสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถ มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี ให้มีสวัสดิการที่ดีส่งเสริมให้มีความหนาแน่นในหน้าที่การงาน การเลื่อนระดับ และตำแหน่งทางวิชาการ ให้มีโอกาสดำเนินการหาความรู้ และทักษะในการจัดการเรียนการสอน รู้จักใช้สื่ออย่างหลากหลายเหมาะสม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน
4. โรงเรียนของกรุงเทพมหานครทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานและทันสมัยในปี 2542 มีสภาพแวดล้อมที่สะอาดร่มรื่น มีอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ดี มีความปลอดภัย และปราศจากสารเสพติดทั้งปวง โรงเรียนกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของประชาชนทั่วไป
5. กรุงเทพมหานคร จัดตั้งและสนับสนุนให้มีศูนย์เด็กปฐมวัยเพื่อดูแลเด็ก ฝึกอบรมหรือให้ ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ หรือเยาวชน เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว สุขภาพของมารดา การบริหารทารก การอบรมเลี้ยงดูเด็ก สุขนิสัย และโภชนาการ เป็นต้น
6. กรุงเทพมหานคร รื้อปรับระบบการจัดการภายในองค์กร ให้มีการประสานสัมพันธ์กับเครือข่ายทุกสำนัก เพื่อให้การบริการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร อย่างดีที่สุดใน
7. โรงเรียนกรุงเทพมหานครได้รับมอบอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาภายใต้การกำกับเชิงนโยบายของกรุงเทพมหานคร โดยให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชน มีครู และกรรมการศึกษาร่วมกันพัฒนาโรงเรียน หลักสูตร อุปกรณ์การเรียนการสอนตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งร่วมดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง
8. กรุงเทพมหานคร จัดสภาพแวดล้อมและสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งส่งเสริมในเรื่องศิลปะและนันทนาการแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการอย่างสะดวกทั่วถึง เช่น การจัดตั้ง/จัดดำเนินการให้มีห้องสมุดเคลื่อนที่ระบบอินเตอร์เน็ต โรงละคร หอศิลป์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ และพิพิธภัณฑ์เด็ก สนามกีฬา สวนสาธารณะ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ หรือสื่อประสมต่าง ๆ

ภารกิจและแนวทางการดำเนินงาน

เพื่อให้การศึกษาของกรุงเทพมหานคร บรรลุเป้าหมาย และก้าวถึงวิสัยทัศน์ดังกล่าว กรุงเทพมหานครมีภารกิจ และแนวทางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านนักเรียน

1. จัดกระบวนการเรียนการสอนให้นักเรียน เรียนอย่างมีความสุข มีความสามารถในการเรียนรู้ เป็นผู้ใฝ่รู้และใฝ่ใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จะส่งเสริมให้โรงเรียนทุกโรงเรียนมีห้องสมุดที่ดีมีประสิทธิภาพ จะเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงเป็นสำคัญ จะมุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้จากการทำงานเป็นกลุ่ม จะส่งเสริมการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสม

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และการใช้เทคโนโลยีตามความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ให้นักเรียนกรุงเทพมหานครสามารถใช้คอมพิวเตอร์เหมาะสมกับระดับชั้น และวัย

3. ให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถ และทักษะภาษา ด้านภาษาไทยให้สามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้อย่างดี ส่วนด้านภาษาอังกฤษนั้น ให้มีความรู้ความสามารถที่จะใช้ภาษาอังกฤษได้สมกับระดับชั้นและวัย เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ใช้ภาษาสากลมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองชุมชนแล้วยังเป็นประโยชน์ ต่อประเทศชาติโดยรวม

4. มุ่งเน้นในการเสริมสร้างคุณลักษณะของนักเรียนให้ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มั่นใจในตนเอง สามารถช่วยเหลือตนเอง มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มได้สมกับวัย เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ เน้นการทำงานให้เหมาะสมกับสภาพเวลา กำลังและความสามารถโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมสหกรณ์ของนักเรียน การส่งเสริมให้นักเรียนปลูกผักปลอดสารพิษ ฯลฯ

5. ส่งเสริมการเรียนการฝึกด้านกีฬา ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายว่าเด็กแต่ละคนจะเล่นกีฬาได้ และเล่นดนตรีได้อย่างน้อยคนละ 1 อย่าง

6. เริ่มงานให้เป็นรูปธรรม ให้โอกาสนักเรียนเรียนในเรื่องที่เป็นประโยชน์และที่นักเรียนสนใจ ขณะเดียวกันก็เรียนอย่างมีความสุข มีส่วนร่วม และมีความคิดในเชิงสร้างสรรค์จะให้โรงเรียนนำแนวคิดเรื่องกิจกรรมประเทืองปัญญาไปทดลองใช้ และพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแต่ละโรงเรียน

ด้านครู อาจารย์ และผู้บริหาร

1. สนับสนุนทุกวิถีทางให้ครูกรุงเทพมหานคร และผู้บริหารมีโอกาสพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เป็นครูที่ดี มีความก้าวหน้าในอาชีพ และมีสวัสดิการที่ดีทั้งครูและผู้บริหารจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และทันเหตุการณ์ที่สุด มีความภูมิใจและเจตคติที่ดีในวิชาชีพของตน ครูจะได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ ความสามารถในการใช้สื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และให้เห็นว่าสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงเครื่องช่วยสอน และยังไม่สามารถทดแทนตัวครูที่ดีได้

2. ส่งเสริมความมุ่งมั่น ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนและมุ่งหามาตรการสนับสนุนจูงใจให้เป็นคนดี คนเก่ง ให้เป็นครูที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความก้าวหน้าดี มีสวัสดิการดี

3. จัดให้มีสัดส่วนของครู และนักเรียนอยู่ในอัตราที่เหมาะสม เพื่อให้ครูได้ดูแลนักเรียน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามหลักการ รวมทั้งให้ครูอาจารย์ได้ทำงานโดยไม่มีภาระหนักเกินไปจะพยายามให้ครูได้รับค่าสมนาคุณในกรณีที่ทำงานเกินหน้าที่ในการสนองนโยบายของกรุงเทพมหานครตามความเหมาะสม

ด้านการบริหารและการจัดการ

ก) การจัดการระดับโรงเรียน

1. งานวิชาการ

1.1 ให้มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทันการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องสนองความต้องการของประชากร ที่แตกต่างหลากหลาย สนับสนุนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงได้ปฏิบัติจริง

1.2 ใช้หลักการนิเทศภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีวิธีการวัดผลประเมินผลที่เชื่อถือได้ โดยเน้นการวัดผลในกระบวนการเรียนตามที่จริงอย่างต่อเนื่องมากกว่าการวัดผลเฉพาะการสอบปลายปี

2. งานบุคลากร

2.1 ใช้ระบบคุณธรรมเพื่อการสรรหาและพิจารณาความดีความชอบ

2.2 ส่งเสริมให้ความสำคัญในวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีศักดิ์ศรี มีความก้าวหน้า จัดให้มีสวัสดิการที่ดี สนับสนุนให้ทุกคนทำงานเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพ

2.3 สนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษา ได้รับการศึกษาอบรมเพื่อให้มีคุณวุฒิคุณธรรม และความสามารถสูงขึ้นทุกระดับ

2.4 ส่งเสริมและหาแนวทางให้เลื่อนระดับ ปรับตำแหน่งให้สูงขึ้นตามความรู้ ความสามารถ

2.5 กำหนดให้มีการทบทวน และพัฒนาความรู้ของข้าราชการครูแต่ละคน อย่างน้อยทุก 2 ปีต่อครั้ง

3. งานกิจกรรมนักเรียน

3.1 จัดส่งเสริมให้มีการแนะแนวที่เข้มแข็ง เพื่อแนะแนวส่งเสริมการแก้ปัญหา ทั้งด้านการเรียน ความประพฤติและการเลือกการประกอบอาชีพ

3.2 จัดระบบคลังข้อมูลนักเรียนที่ทันสมัย

3.3 ส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด เนตรนารี ให้เข้มแข็งและทั่วถึง

3.4 ส่งเสริมระบบสหกรณ์โดยเน้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม

3.5 ส่งเสริมกิจกรรมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

3.6 ส่งเสริมกิจกรรมให้นักเรียนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

3.7 ส่งเสริมกิจกรรมประเพณีปัญญา ให้นักเรียนได้เรียนด้วยความสุขทุกโรงเรียน

3.8 ส่งเสริมระบบการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม

3.9 ส่งเสริมให้มีห้องสมุดที่ดีให้มีบรรณารักษ์และสนับสนุนให้มีการใช้ห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. งานอุปกรณ์และอาคารสถานที่

4.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่ดี ที่สะอาด ร่มรื่นสงบ ให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพในตัวผู้เรียน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อย จัดให้มีตัวอย่างโรงเรียนดีประเภทเล็กแต่เลิศ อนึ่งการปรับปรุงโรงเรียนอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

4.2 จะจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่โรงเรียน ควรมีให้เพียงพอที่นักเรียน และชุมชนจะได้ใช้เพื่อการเรียนรู้

4.3 สนับสนุนให้โรงเรียนจัดห้องสมุดอย่างดีมีที่ว่างเหมาะสม มีหนังสือเหมาะสมกับนักเรียนและชุมชน ให้มีสื่อการเรียนที่ทันสมัยให้บริการอย่างสะดวกรวดเร็ว เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชนรู้จักการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และมีนิสัยรักการอ่าน

5. งานบริหารโรงเรียน

5.1 สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการพัฒนาโรงเรียน พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และประเทศชาติ โดยมีคณะกรรมการโรงเรียนเป็นองค์กร เข้มแข็ง มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียนให้มากที่สุด

5.2 กรุงเทพมหานคร จะจัดงบประมาณจำนวนหนึ่ง เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาใช้ตามความเหมาะสม และยืดหยุ่นที่สุด ภายใต้กรอบที่จัดไว้กว้าง ๆ

5.3 ให้โรงเรียนสามารถวางแผนงบประมาณประจำปีเสนอหน่วยงาน กรุงเทพมหานคร โดยสำนักการศึกษาจะประสานการเบิกจ่ายงบประมาณให้อย่างรวดเร็วและเรียบร้อย

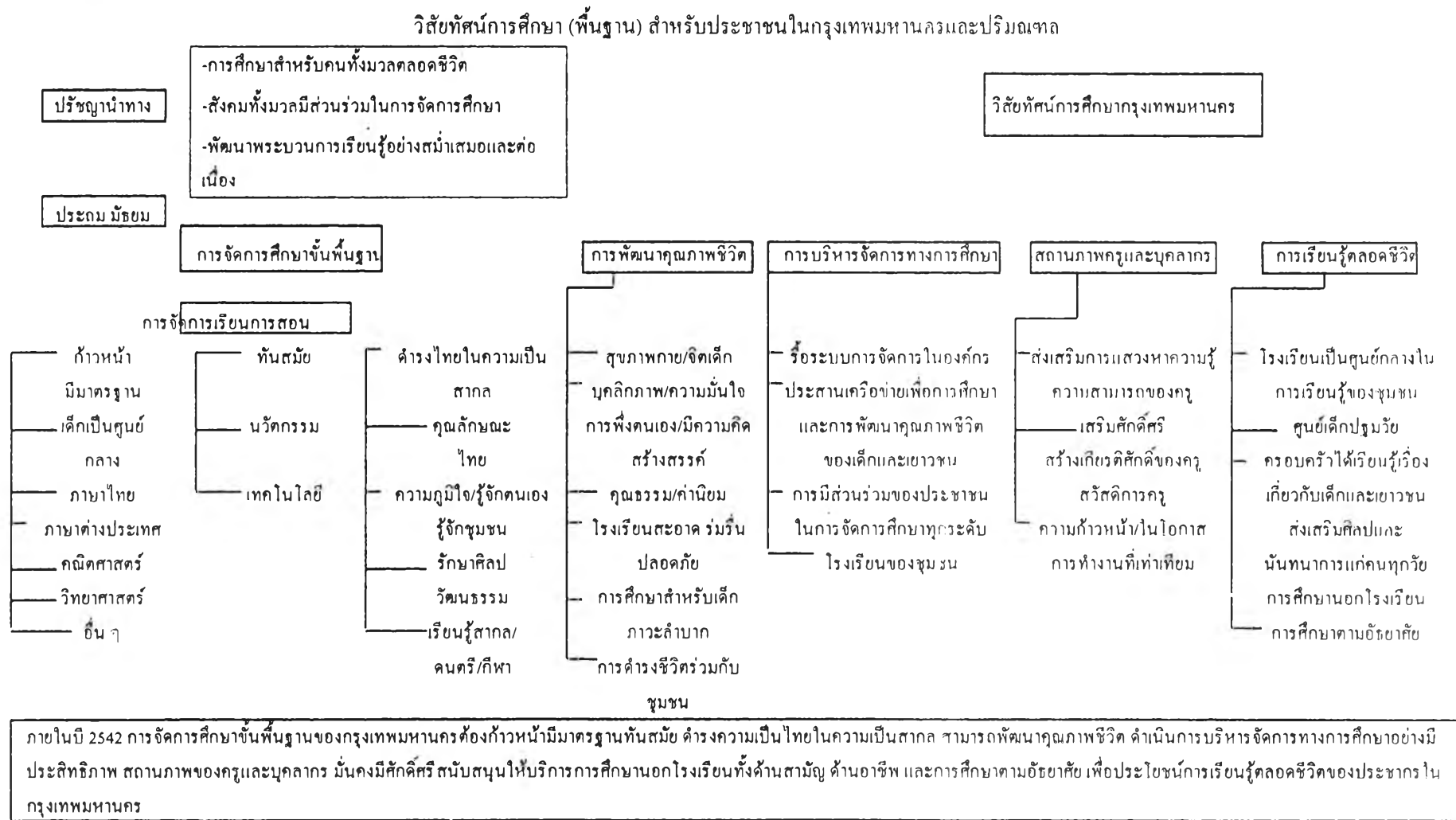
ข) การบริหารและจัดการโดยทั่วไป

1. กรุงเทพมหานครจะส่งเสริมให้มีห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์ เด็ก หอศิลป์ โรงละคร ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม รายการวิทยุโทรทัศน์ที่ดีให้กว้างขวาง และทั่วถึงที่จะบริการประชาชน

2. กรุงเทพมหานคร จะเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากอาคาร สถานที่ รวมทั้งโรงเรียน เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และประชาชนในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จะสนับสนุนให้โรงเรียนทุกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนสามประโยชน์ และจะบำรุงรักษาอาคารสถานที่ให้เป็นปัจจุบันให้มั่นคงแข็งแรง สะอาดร่มรื่น และปลอดภัย

3. กรุงเทพมหานคร จะเร่งปรับปรุงระบบการจัดการให้มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างสำนักต่าง ๆ เช่น สำนักการศึกษา สำนักพัฒนาชุมชน สำนักอนามัย สำนักการแพทย์ และสำนักสวัสดิการสังคมในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้การจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย เสริมซึ่งกันและกัน ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน

แผนภูมิที่ 4 วิธีทัศน์การศึกษา

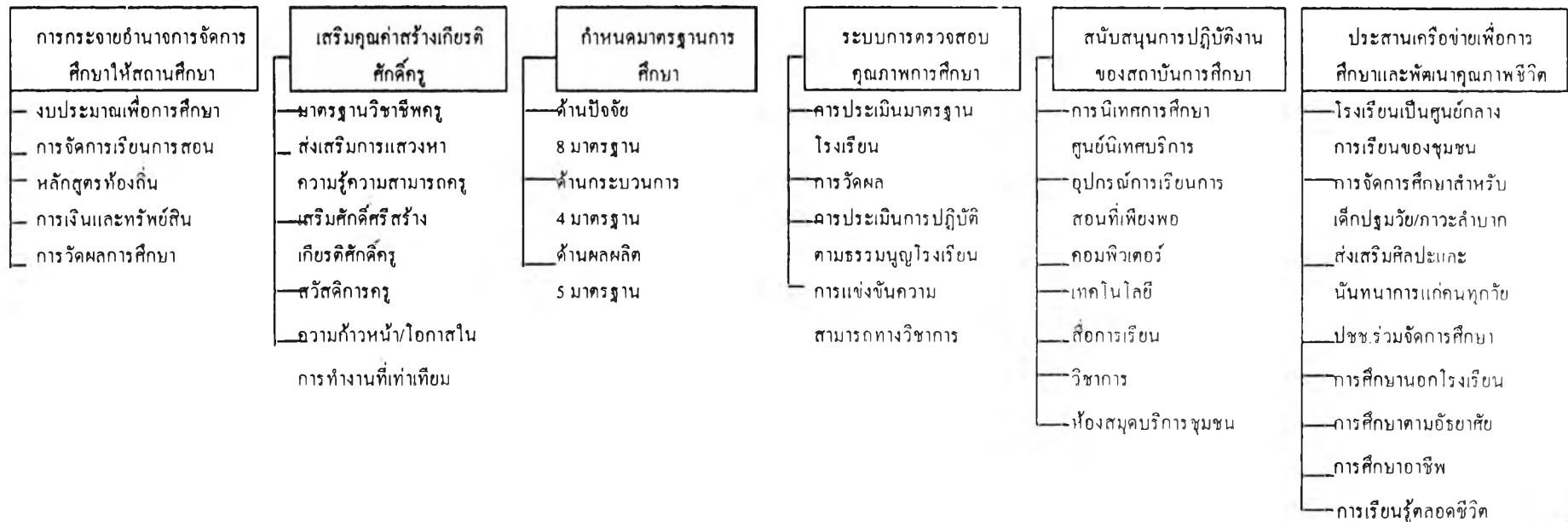
แผนภูมิที่ 5 วิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร

วิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร

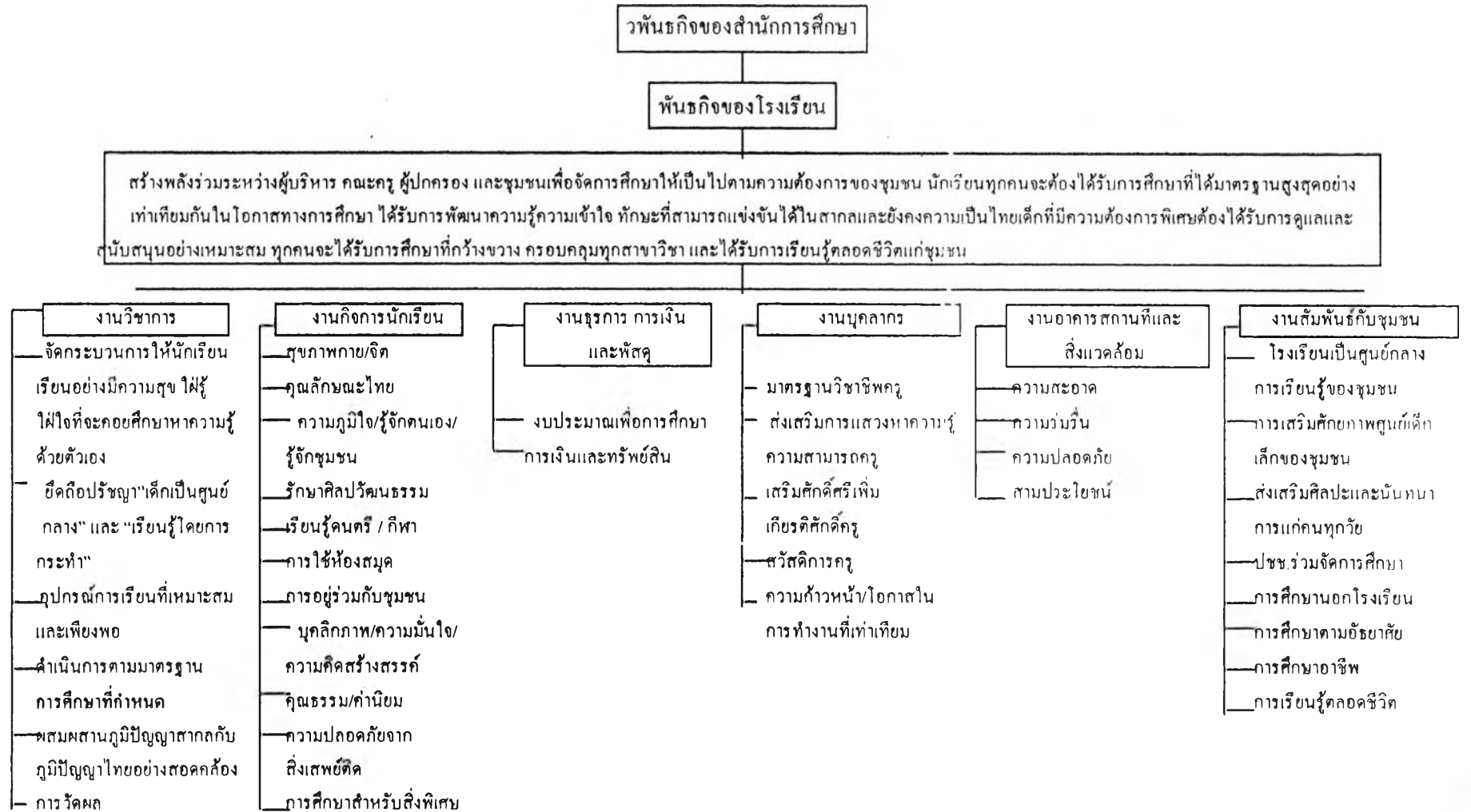
ภายในปี 2542 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครต้องก้าวหน้า มีมาตรฐาน ทันสมัย ดำรงความเป็นไทยในความเป็นสากล สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ดำเนินการบริหารจัดการทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สถานภาพของครูและบุคลากร มั่นคง มีศักดิ์ศรี สนับสนุนให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนทั้งด้านสามัญ ด้านอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อประโยชน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชากรในกรุงเทพมหานคร

พันธกิจของสำนักงานการศึกษา

กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีอิสระในการดำเนินงาน (Autonome) และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาคมท้องถิ่นเพื่อให้เป็นสถาบันสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาของชุมชน โดยสำนักงานศึกษาจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานนโยบายสนับสนุนการปฏิบัติแก่สถานศึกษาในทุกด้าน กำหนดระบบตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร

แผนภูมิที่ 6 พันธกิจของสำนักการศึกษา

นอกจากนี้ยังมีแผนปฏิบัติการสู่วิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร (Action Plan) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 แผนหลักดังนี้

แผนงานหลักที่ 1 : การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การเรียนการสอน)

แผนงานหลักที่ 2 : การพัฒนาคุณภาพชีวิต

แผนงานหลักที่ 3 : การบริหารจัดการทางการศึกษา

แผนงานหลักที่ 4 : สถานภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา

แผนงานหลักที่ 5 : การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดให้มีมาตรฐานทัดเทียมกัน เพื่อนักเรียนจะได้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ตั้งคมและประเทศชาติต้องการ จึงได้จัดทำมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ขึ้น เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนางานบริหารและงานจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544) และเตรียมพร้อมที่จะรับระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุมาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้

มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาได้กำหนดองค์ประกอบของมาตรฐาน 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และมาตรฐานงาน 6 ด้าน ตามลักษณะการบริหารงานของโรงเรียนเป็นหลักได้แก่ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม และงานความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้โรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานครจะต้องพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย และเตรียมรับกับระบบประกันคุณภาพซึ่งจะตามมา ซึ่งในส่วนของแผนงานหลักที่ 1 เรื่องการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2541) ได้กำหนดว่าโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครร้อยละ 10 จะต้องเข้าร่วมโครงการรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษา (ISO 9002) และได้รับการรับรองไม่น้อยกว่า 10 โรงเรียน

มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศน์ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2540)

มาตรฐานด้านผลผลิต

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน มีความสามารถและทักษะเชิงกระบวนการในการดำรงชีวิต

- ตัวบ่งชี้ 1. มีความรู้และทักษะพื้นฐานการคิดคำนวณและใช้ภาษาในการสื่อสาร
2. มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสามารถใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน
3. นำทักษะกระบวนการที่ได้จากกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ในเรียนรู้ และการดำรงชีวิต

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทำงานและมีความสามารถในการจัดการ

- ตัวบ่งชี้ 1. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถคาดการณ์ล่วงหน้า
2. มีการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินผลและปรับปรุงงาน
3. ทำงานเป็น มีความสามารถในการจัดการและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
4. มีการใช้กระบวนการในการแก้ปัญหาและตัดสินใจโดยวิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดกับการทำงานของตนเองหมู่คณะและครอบครัว
5. มีการเลือกใช้เทคโนโลยีพื้นฐานการพัฒนางาน

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

- ตัวบ่งชี้ 1. ปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อสมบัติของส่วนรวม และดูแลรักษาเสมือนสมบัติของตนเอง

2. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐานด้วยตนเอง
3. มีความสนใจ และเห็นคุณค่าในขนบธรรมเนียมประเพณีและ

ศิลปวัฒนธรรม

4. เห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
5. มีจิตสำนึกในความเป็นไทยในสังคมโลก
6. ยอมรับและปฏิบัติตามแนวทางของความเป็นประชาธิปไตย
7. ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
8. รักและมุ่งมั่นในการทำงาน

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีสุขภาพ พลานามัย และบุคลิกที่ดี

ตัวบ่งชี้ 1. ปฏิบัติตามสุขบัญญัติ 10 ประการ

2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. มีจิตเป็นสมาธิ ร่าเริงแจ่มใส และมองโลกในแง่ดี
4. มีการควบคุมตนเอง และปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และร่วมพัฒนาสังคม

ตัวบ่งชี้ 1. ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนในการเป็นพลเมืองดีและมีความเอื้ออาทร

ต่อผู้อื่น

2. มีความรู้ ความเข้าใจสภาพสังคมและสามารถปรับตัวให้เข้ากับการ

เปลี่ยนแปลง

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความพร้อม และวุฒิภาวะที่จะเรียนรู้เหมาะสมกับวัย

ตัวบ่งชี้ 1. มีความสามารถพื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนรู้

2. มีความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมที่จะเรียนรู้

มาตรฐานที่ 2 มีครูเพียงพอในการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ 1. มีจำนวนครูตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการข้าราชการครูกำหนด

2. ครูมีวุฒิและประสบการณ์ตรงตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ

มาตรฐานที่ 3 ครูมีลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

ตัวบ่งชี้ 1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ

2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน
3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
4. พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
5. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
9. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
10. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
11. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 4 ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพ

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

มาตรฐานที่ 5 ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุนร่วมมือในการจัดการศึกษาและพัฒนาสถานศึกษา

- ตัวบ่งชี้ 1. มีผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนสถานศึกษา
2. มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่าง ๆ และสถานศึกษา
 3. มีการให้บริการ แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่าง ๆ และสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 6 หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนหลากหลายเพียงพอ และมีประสิทธิภาพที่จะสร้างเสริมและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน

- ตัวบ่งชี้ 1. มีหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรครบถ้วน
2. มีสื่อหลายประเภททั้งสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมประสบการณ์ สารคดี บันทึคดี และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตามหลักการจัดห้องสมุด และรวมถึงสื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ

3. สามารถสนองการใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียน การค้นคว้าอ้างอิง และเสริมประสบการณ์

4. มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ และสถานประกอบการในชุมชนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. มีเทคโนโลยีเครื่องมือ อุปกรณ์ในการเรียนการสอนรายวิชา/กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

มาตรฐานที่ 7 งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ที่เอื้ออำนวยต่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ 1. มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องตามเกณฑ์

2. มีวัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นเพียงพอ เช่น คอมพิวเตอร์เพื่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 8 อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ 1. มีแผนแม่บท (MASTER PLAN) เกี่ยวกับอาคารสถานที่

2. มีอาคารเรียน อาคารประกอบอย่างเพียงพอและอยู่ในสภาพใช้งานได้และบริเวณร่มรื่น สะอาด หรือมีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนได้อย่างเหมาะสม

3. มีห้องเรียนและสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมตามความจำเป็นและเอื้อต่อการเรียนรู้

4. มีบริเวณที่เป็นสถานที่ออกกำลังกายและพักผ่อน เหมาะสมและปลอดภัย

5. มีสาธารณูปโภคที่จำเป็น มีห้องน้ำ ห้องส้วมตามเกณฑ์และถูกสุขลักษณะ

6. มีห้องสมุดและห้องพิเศษต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐานตามศักยภาพ

7. มีสถานที่รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

8. มีห้องพยาบาลที่เหมาะสม

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนบริหารงานด้านวิชาการ กิจกรรมนักเรียน การเงินและพัสดุ บุคลากร อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ 1. มีปรัชญาและนโยบายเป็นเครื่องชี้นำในการบริหารโรงเรียน

2. มีการจัดองค์กรการบริหาร และระบบงานที่ชัดเจน

3. มีการบริหารงานทุกด้าน ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่คุณภาพ และมีแผนงานโครงการ คู่มือดำเนินงาน และคู่มือปฏิบัติงาน

4. มีการควบคุมคุณภาพการดำเนินงานอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน

5. มีการประเมินตนเองและบันทึกผลการปรับปรุงแก้ไข

6. ใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนจัดการนิเทศภายใน งานด้านวิชาการ กิจกรรมนักเรียน การเงินและพัสดุ บุคลากร อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ 1. มีระบบข้อมูลทางวิชาการรวมถึงแฟ้มนวัตกรรมและใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

2. มีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของสิ่งที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข หรือส่งเสริมพัฒนา

3. มีการแสวงหาแนวปฏิบัติใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาการบริหาร การพัฒนาครู การจัดการเรียนการสอน

4. มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย

5. มีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในการลงมือปฏิบัติ ตามแผนติดตามประเมินผล

6. มีการประเมินผลรวม ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ และเผยแพร่แนวคิด แนวปฏิบัติที่ใช้ได้ผล

7. มีการนิเทศติดตามกำกับดูแลประเมินผลการดำเนินงานอย่างมีระบบ

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร และตามต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ 1. นำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับโรงเรียน ชุมชน และผู้เรียนมาวิเคราะห์ใช้และ/หรือพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

2. มีการวางแผนการสอนโดยมีการวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำแผนการสอน จัดทำ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งเครื่องมือวัดผลและประเมินผล

3. จัดการเรียนการสอนตามแผนการสอน โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

4. มีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง และผลงานสะสมของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลมาใช้พัฒนาผู้เรียน (การซ่อมเสริม) และการสอนของครู

5. มีการวิจัยในชั้นเรียน และสร้างแฟ้มนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียน การสอน

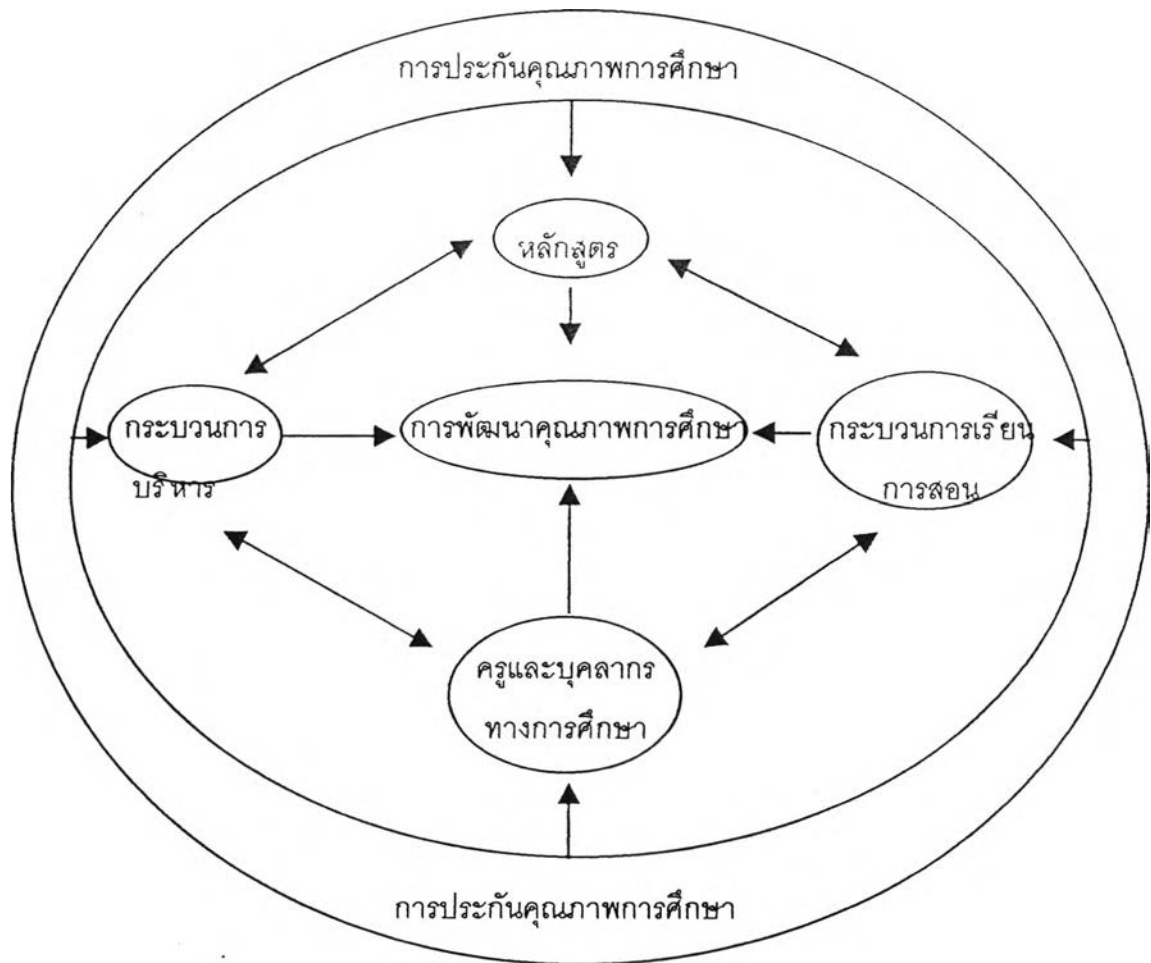
6. นำผลการประเมินรายงานความก้าวหน้าในการพัฒนาการเรียน

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนจัดกิจกรรมและบริการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุน การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

- ตัวบ่งชี้ 1. จัดกิจกรรมและบริการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน ทุกด้านและทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. จัดกิจกรรมและบริการได้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและต้องการ ของผู้เรียน
 3. สนับสนุนให้ผู้เรียนและชุมชนจัดกิจกรรมและสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
 4. จัดบริการแหล่งความรู้ให้คำปรึกษาและสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสร้างลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์รวมทั้งสอดคล้องกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษานั้นทำขึ้นเพื่อให้ โรงเรียนได้พัฒนาตนเองเพื่อเตรียมรับกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะดำเนินการต่อมา ตามลำดับ ซึ่งกระบวนการที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา จะมีความ สำคัญกับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยจะเป็นกลไกผลักดันให้ทุก ปัจจัยมีคุณภาพ และนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) **ตั้งแผนภูมิที่ 7**

แผนภูมิที่ 7 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษากับการประกันคุณภาพ

แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่า นักเรียนมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

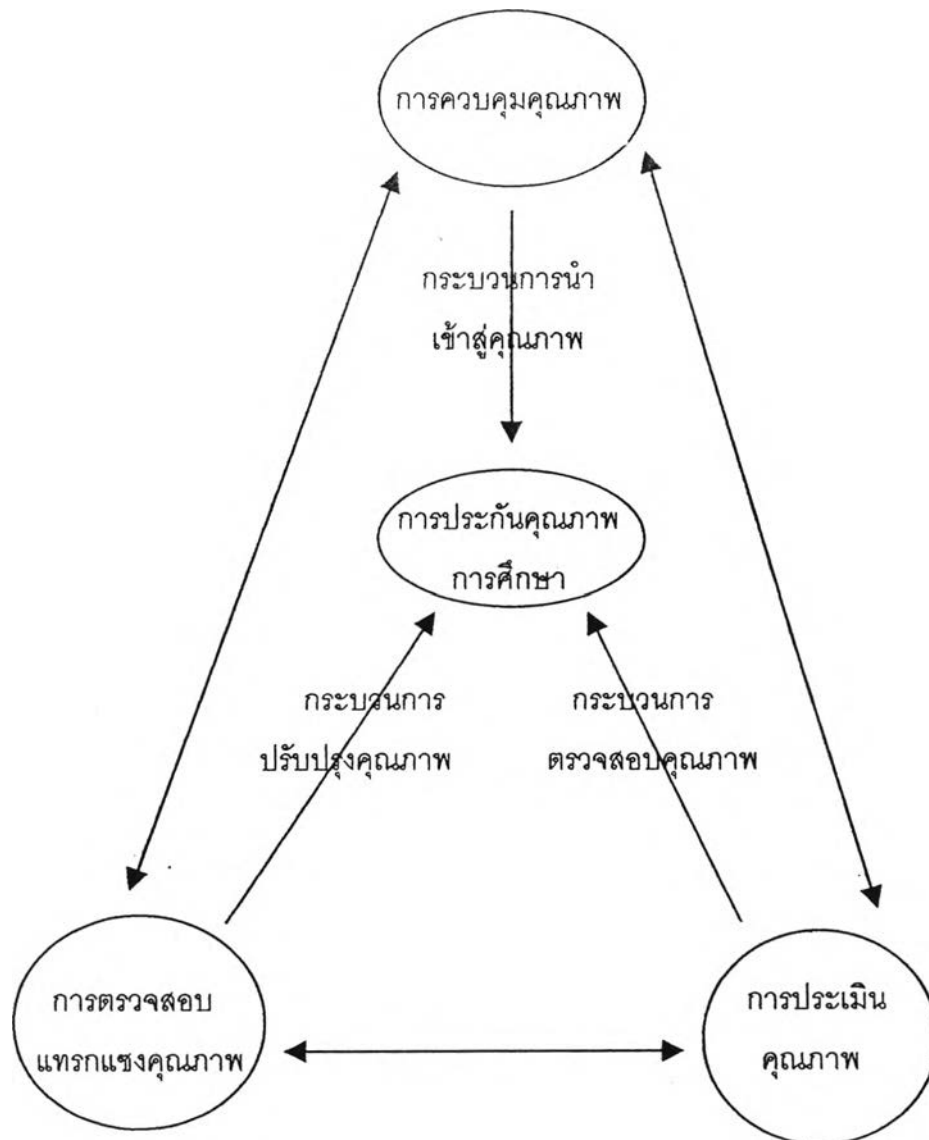
การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการคือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพประกอบด้วย
 - 1.1 การกำหนดมาตรฐาน ด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ
 - 1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา คณาจารย์ และผู้บริหารทางการศึกษาและการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (Quality Audit and intervention) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย
 - 2.1 การประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาและการจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของสถานศึกษา (Internal Audit)
 - 2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (External Audit)
 - 2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Quality Intervention)
3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย
 - 3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (External School Review)
 - 3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (Accreditation)
 - 3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา (Total Quality Education)

การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน กระบวนการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการทั้งในระหว่างกิจกรรมการควบคุมคุณภาพการศึกษาและในกิจกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ดังแผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 8 สรุปความสัมพันธ์ของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาของต่างประเทศ

ในช่วงระยะแห่งการเปลี่ยนแปลง 2-3 ปี มานี้ได้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการปฏิรูปการศึกษาทั่วโลก เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนของประเทศให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประเทศของตน กระแสการปฏิรูปการศึกษาในประเทศต่าง ๆ เป็นเรื่องที่น่าสนใจและนำข้อมูลมาเปรียบเทียบดูความสอดคล้อง ความแตกต่างทางการปฏิรูปการศึกษา สิ่งที่สอดคล้องกันก็คือ ประเทศต่าง ๆ ปฏิรูปการศึกษาเพื่อเตรียมพลเมืองของตนให้มีความพร้อม มีความเข้มแข็งพอที่จะต่อสู้กระแสโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาคนให้มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยี การกลั่นกรองข่าวสารต่าง ๆ จนเป็นความสอดคล้องที่แต่ละประเทศพึงกำหนดให้มีในตัวพลเมืองของตน นอกจากนั้นรายละเอียดในระบบการศึกษาที่แตกต่างกันไป ในแต่ละประเทศดังปรากฏดังนี้

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศมาเลเซีย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,
2540)

สาเหตุของการปฏิรูปการศึกษาคือ

1. บริบทของการพัฒนาประเทศต้องอาศัยการปฏิรูปการศึกษา เช่น การจะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างมีรูปธรรมในปี 2020 ต้องอาศัยการปฏิรูปทางการศึกษาด้วย
2. เนื่องจากในปัจจุบันโลกอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศมาเลเซียต้องเตรียมรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกให้ทัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาแนวทางและนวัตกรรมใหม่ทางการศึกษาและการฝึกฝนความชำนาญเพื่อเตรียมคนให้พร้อมรับมือกับโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้

วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาคือ

1. เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ สามารถผลิตคนที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเต็มรูปแบบ
2. เพื่อการรวมตัวกันของคนในชาติให้ได้มากยิ่งขึ้น

หลักในการปฏิรูปการศึกษาคือ

1. เพิ่มจำนวนการรับนักเรียนระดับต่ำกว่าปริญญาตรี
2. แก่กฎระเบียบของมหาวิทยาลัยเพื่อให้มหาวิทยาลัยต่างประเทศเข้ามาเปิดสาขาในมาเลเซีย
3. เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามา มีบทบาทในการจัดการศึกษา
4. พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น
5. จัดตั้งคณะกรรมการรับรองมาตรฐานแห่งชาติเพื่อตรวจสอบคุณวุฒิให้ได้มาตรฐาน
6. ตั้งสภาการอุดมศึกษาแห่งชาติ
7. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในสาขาที่มีความต้องการสูง
8. จัดการศึกษาทางไกล

หลักสูตร มีดังนี้คือ

หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรประถมศึกษาแผนใหม่ที่เรียกว่า National Primary School Curriculum (NPSC) ซึ่งบังคับใช้ทั่วประเทศใน ค.ศ. 1988 เน้นทักษะพื้นฐาน 3 ประการคือ การอ่าน การเขียน และการคำนวณ หรือเรียกว่าหลักสูตร 3Rs คือ reading writing และ arithmetic การเลื่อนชั้นจะเลื่อนโดยอัตโนมัติ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจะมีทดสอบประเมินผลเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสอบข้อสอบรวมที่เรียกว่า Primary School Achievement Test (PSAT) เมื่อจบประถมศึกษาแล้ว นักเรียนมีสิทธิเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อ นักเรียนที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติมีสิทธิเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ทันที ในขณะที่นักเรียนที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษาสำหรับเชื้อชาติอื่นต้องเข้าเรียนใน Transition Class ก่อน 1 ปี จึงจะเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลา 3 ปี หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรผสมที่เรียกว่า The Integrated Secondary School Curriculum (ISSC) การเลื่อนชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการเลื่อนชั้นแบบอัตโนมัติ เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนักเรียนจะต้องสอบข้อสอบรวมที่เรียกว่า Lower Secondary Assessment (LSA) เพื่อนำผลการสอบที่ได้ไปใช้คัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญหรือสายอาชีพศึกษา เมื่อจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว นักเรียนจะต้องเข้าสอบ Malaysia Certificate of Education Examination (MCE) ผู้เข้ารับประกาศนียบัตร MCE แล้ว สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ด้านการจัดการศึกษา

เดิมประเทศไทยกำหนดระบบการศึกษาไว้เป็น 4 ระดับคือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับเตรียมอุดมศึกษา จนกระทั่งปี ค.ศ. 1996 รัฐบาลจึงออกพระราชบัญญัติการศึกษาปี 1996 (1996 Educational Bill) กำหนดให้การศึกษาก่อนวัยเรียนเป็นส่วนหนึ่งในระบบการศึกษาสายสามัญ โดยให้อยู่ในความดูแลของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอาสาสมัคร

โรงเรียนระดับประถมศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ National Primary School ซึ่งใช้ภาษามลายูเป็นภาษากลางในการเรียนการสอน และ National Type Primary School ซึ่งใช้ภาษาจีนหรือ ภาษาทมิฬ เป็นภาษากลางในการเรียนการสอน แต่บังคับให้เรียนภาษามลายูตามที่กำหนดด้วย การศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาแบบให้เปล่า เด็กทุกคนจะต้องเข้ารับการศึกษานี้ในโรงเรียนประถมศึกษาเมื่ออายุครบเกณฑ์คือ 6 ปี

กระบวนการปฏิรูปการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่สำคัญของประเทศไทยคือ การจัดตั้งโรงเรียนแบบใหม่ที่เรียกว่า Smart Schools ขึ้นในทุกรัฐ ให้เป็นโรงเรียนนำร่องที่ให้เกิดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนอื่น ๆ ใช้เป็นแบบในการพัฒนาและเพื่อจัดให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัศึกษามีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รัฐบาลวางแผนให้โรงเรียน Smart Schools พัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพเต็มรูปแบบภายในปี ค.ศ. 2000 โดยให้มีการเชื่อมโยงกันระหว่างโรงเรียน การใช้การ์ดเอนกประสงค์ กลุ่มนักวิจัยและพัฒนาการบริหารโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์ การแพทย์ทางไกล และเครือข่ายอุตสาหกรรมระดับโลก และศูนย์กลางตลาดไร้พรมแดน

โรงเรียน Smart Schools จะใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นตัวเชื่อมระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัย ห้องสมุดทางศูนย์การศึกษาทางไกล ศูนย์การฝึกอบรมครู และศูนย์การผลิตสื่อการเรียนการสอนสำหรับคอมพิวเตอร์

การนำ Smart Schools เข้ามาใช้มีผลทำให้กลุ่มบุคคล 4 กลุ่ม เปลี่ยนแปลงบทบาทไป คือ กลุ่มบิดามารดา ผู้ปกครอง จะมีความใกล้ชิดกับโรงเรียนและการเรียนของเด็กโดยให้การดูแลมากขึ้น กลุ่มครูจะเปลี่ยนจากผู้บรรยายหรือผู้สอนเป็นผู้จัดการหรือผู้อำนวยการในความสะดวกรใน ห้องเรียน กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนจะเปลี่ยนจากผู้ที่ทำงานกับกองเอกสารไปเป็นผู้ที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ ๆ และมีทักษะในการบริหารเพิ่มมากขึ้น กลุ่มสุดท้ายคือนักเรียนที่ต้องเปลี่ยนจากผู้เรียนจากครูไปเป็นผู้ที่ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียน

การสอนจะเปลี่ยนจากเดิมที่มีครูเป็นศูนย์กลางไปเป็นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน

การพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาครูประจำการ

จุดประสงค์หลักของการศึกษาวิชาชีพครูคือ การเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะใน วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ กิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมร่วมหลักสูตรใน สายการศึกษาวิชาชีพครู จะเน้นการพัฒนาคุณภาพครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้และความริเริ่ม สิ่งใหม่ ๆ อุทิศตน มีความมุ่งมั่นสูง และมีระเบียบวินัยเป็นเยี่ยม

มาตรการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพครู รวมทั้งเริ่มใช้สิ่งอำนวยความสะดวก และ สิ่งจูงใจที่เหมาะสมจะถูกนำมาใช้ เพื่อเสริมสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมครู อีกทั้งช่วยเสริมให้ วิชาชีพครูเป็นอาชีพที่น่าสนใจ มาตรการเหล่านี้รวมถึงการทบทวนและแก้ไขระเบียบการเลื่อนขั้น และการจ่ายผลตอบแทน การคำนวณหาเงินเพิ่มที่เหมาะสม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับครู ในรายวิชาขาดแคลน และครูที่สอนในพื้นที่ห่างไกล รวมไปถึงมาตรการการมอบรางวัลสำหรับครู ผู้อุทิศตน มีการขยายโอกาสให้ศึกษาต่อทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน

ระบบบริหาร

ระบบบริหารการศึกษาของประเทศมาเลเซีย เป็นระบบบริหารจากส่วนกลาง อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลกลาง มีกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบดำเนินงานต่าง ๆ มีคณะกรรมการวางแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นองค์กรสำคัญในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาใน ระดับรัฐจะมีคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแล โดยมีสำนักงานการศึกษาแห่งรัฐ (State Education Office) สำนักงานการศึกษาอำเภอ (District Education Office) เป็นหน่วย ประสานงาน งบประมาณการศึกษาจะมาจากรัฐบาลกลางเป็นส่วนใหญ่

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2540)

สาเหตุของการปฏิรูปการศึกษา คือ

ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดภาวะขังกันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้มี อัตราการว่างงานสูงถึงกว่าร้อยละ 10-11 ส่งผลให้การศึกษาถดถอยลงมาก ด้อยคุณภาพ และไม่ เหมาะสมตามสถานการณ์ ออสเตรเลียจึงได้ดำริให้มีการปฏิรูปการศึกษาของประเทศใหม่ทั้ง ระบบ เมื่อปีคริสต์ศักราช 1987 โดยรวมงานด้านการมีงานทำ การศึกษา และการฝึกอบรมเข้าไว้ ด้วยกัน เป็นประเทศแรกในโลก และต่อมาภายหลังได้รวมกิจการเยาวชนเข้าไว้อีกส่วนหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษา คือ

เพื่อให้ออสเตรเลียเป็น “ประชาชาติแห่งการทำงาน” ในอันที่จะสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศชาติ ด้วยการจัดการศึกษา และการฝึกอบรมที่อาศัยเทคนิคและวิธีการอย่างหลากหลาย เพื่อให้การศึกษาและการฝึกอบรมทุกประเภทมีคุณภาพสูง มีมาตรฐานระดับโลกและตรงตามความต้องการจำเป็นของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ

หลักในการปฏิรูปการศึกษา

1. มีความมุ่งมั่นสูงสุดที่ชัดเจนต่อการปรับปรุง พัฒนา หรือปฏิรูปงาน เพื่อความมั่นคงและรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
2. มีจุดประสงค์หลักหรือจุดหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีงานทำมากขึ้น ลดอัตราการว่างงานลง ตลอดจนส่งเสริมทักษะและความเท่าเทียมกันในตลาดแรงงาน
3. กระบวนการปฏิรูปครอบคลุมตั้งแต่ระดับมหภาค คือ ระบบและโครงสร้างของกระทรวงลงมาถึงการปฏิรูประดับจุลภาค ซึ่งหมายถึงการปฏิรูปงานในแต่ละด้านเป็นกรณีเฉพาะที่ครอบคลุมการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท อีกทั้งให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่ม โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐและภาคธุรกิจ / อุตสาหกรรมเป็นผู้จัดทำข้อเสนอและตราเป็นกฎหมายแม่บทเพื่อถือปฏิบัติต่อไป
4. มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเกือบทั้งหมด ให้กับสถานศึกษาแต่ละแห่งซึ่งรวมถึงอำนาจในการบริหารงานหลักสูตร บุคลากร ทรัพยากร และมาตรฐานการตรวจสอบ
5. มีการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมในเกือบทุกระดับและประเภทที่เน้นไปในลักษณะเชิงธุรกิจค่อนข้างมาก มีการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายกับผลที่ได้รับค่อนข้างชัดเจน มีการจัดอันดับความสำคัญของงาน และเสนอผลงานให้สาธารณชนทราบเป็นระยะ ๆ และถือว่าการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นสินค้าส่งออกสำคัญประการหนึ่งของประเทศ
6. มีการประกันคุณภาพและมีความเป็นนานาชาติ กล่าวคือ มีการนำระบบการประกันคุณภาพมาใช้ในการดำเนินงานทุกส่วนของกระทรวง
7. ให้ความสำคัญกับการมีงานทำ ซึ่งนับเป็นความพยายามสูงสุดที่จะให้ประชาชนทุกคนมีความพร้อมเพื่อการทำงานและมีงานทำ
8. เปลี่ยนวิธีการพัฒนาครูจาก “การฝึกอบรมระหว่างประจำการ” ที่เคยปฏิบัติอยู่ก่อนแล้วมาเป็น “การศึกษาระหว่างประจำการ” และมีการพัฒนาความเป็นผู้นำที่เป็นเลิศให้กับครูใหญ่

9. สถาบันแต่ละแห่งทุกระดับและทุกประเภท สามารถถ่ายโอนหน่วยกิตกันได้ค่อนข้างมากในปัจจุบัน คาดว่าในอนาคตอันใกล้จะถ่ายโอนได้เกือบทั้งหมด กล่าวคือ ได้มีการกำหนดมาตรฐานและหลักสูตรกลางของประเทศไว้ พร้อมกับกำหนดกรอบคุณวุฒิทางการศึกษาขึ้นมาใหม่ให้เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ ตั้งแต่คริสต์ศักราช 1995 เป็นต้นมา

10. มีการจัดสรรงบประมาณตามแผนงาน / โครงการ ในลักษณะของเงินอุดหนุนทั่วไป โดยอาศัยหลักสำคัญ 5 ประการคือ เน้นความสำคัญไปที่ผู้รับบริการ ให้สถาบันการศึกษาหรือท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และมีอิสระในการบริหาร ให้ผู้ปฏิบัติงานมีสมรรถภาพในการบริหารการเงิน ให้มีสภาพพร้อมเพื่อการตรวจสอบ และยอมรับในความแตกต่างเรื่องความต้องการและสภาวะแวดล้อมของชุมชน

หลักสูตร คือ

โรงเรียนในอนาคตจะจัดทำหลักสูตรโดยพิจารณาจากความต้องการ ความจำเป็นของท้องถิ่น และเป็นไปตามแนวทางของกรอบมาตรฐานหลักสูตร ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการว่าด้วยการศึกษาเล่าเรียน (Board of Studies) โรงเรียนต่าง ๆ จะจัดทำหลักสูตรของตนเองตามสายวิชาหลักเพื่อการเรียนรู้แปดสายวิชา (Eight Key Learning Areas) ที่กำหนดไว้คือ ศิลปะ ภาษา อังกฤษพลานามัยและพลศึกษา ภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมและสิ่งแวดล้อมศึกษา และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีเวลาที่จัดไว้สำหรับการจัดหลักสูตรตามความต้องการของแต่ละบุคคลได้ด้วย ตามความประสงค์ของชุมชน ความสนใจของนักเรียน และความสามารถเฉพาะด้านของครู

โรงเรียนจะได้รับข้อกำหนดชัดเจนที่แสดงถึงความคาดหวังโดยทั่วไป ในส่วนที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของนักเรียนในระยะต่าง ๆ พร้อมกับกำหนดมาตรฐานและระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปตามสายวิชาหลัก เพื่อการเรียนรู้ในแต่ละด้าน โดยโรงเรียนทำหน้าที่เฝ้าระวังให้การดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานของความมีสัมฤทธิ์ผล และรายงานให้ฝ่ายอำนวยการศึกษาระดับโรงเรียนทราบ และฝ่ายอำนวยการการศึกษาระดับโรงเรียนก็จะให้คำแนะนำรายวิชาแก่โรงเรียนและครูเพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ด้านการจัดการศึกษา คือ

มีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจชุดต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อศึกษา วิเคราะห์ หรือวิจัยแล้วแต่กรณี ประกอบด้วยผู้แทนจากทั้งภาครัฐ ผู้มีประสบการณ์ หรือนักวิชาการ และผู้แทนจากภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ผลที่ได้รับจากข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ ได้นำมาพิจารณาตราเป็นพระราชบัญญัติ แล้วนำไปปฏิบัติ ตามนัยแห่งพระราชบัญญัตินั้น ๆ ในรูปของแผนงาน โครงการ

ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบโดยกระจายอำนาจในการบริหารงานเกือบทั้งหมด ในเรื่องหลักสูตร บุคลากร ทรัพยากร และมาตรฐานการตรวจสอบให้อยู่ในความรับผิดชอบของท้องถิ่น (โรงเรียน / สถาบัน / และชุมชน) เพื่อจะได้มีอิสระในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการศึกษาในระดับโรงเรียนได้มีการดำเนินงานตามมโนทัศน์ของ "โรงเรียนในอนาคต" ที่เปลี่ยนจุดเน้นไปที่การทำงานเป็นทีม การควบคุมคุณภาพ การให้บริการ ความยืดหยุ่น ในการสนองตอบต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และการเพิ่มมาตรฐานการตรวจสอบโดยอาศัย "กฎบัตรโรงเรียน (School Charter)" เป็นเครื่องมือ ซึ่งจัดทำขึ้นโดยสภาโรงเรียน ครูใหญ่ และชุมชน ตามแนวทางของฝ่ายอำนวยการการศึกษา ระดับโรงเรียน (ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา)

การจัดการศึกษาที่มีลักษณะโดดเด่น ก้าวหน้า และฉีกแนวไปจากวิธีการตามปกติค่อนข้างมากอีกประการหนึ่งก็คือ "การเรียนรู้แบบเปิด (Open Learning Australia = OLA)" ซึ่งเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างการจัดการศึกษาแบบไม่ปกติกับแบบปกติ มีสถานะเสมือนหนึ่งเป็นเพื่อนคู่งาน (หุ้นส่วน) ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

การจัดการศึกษาแบบ OLA นี้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามปกติหรือเรียนแบบทางไกล หรือเรียนโดยวิธีการยืดหยุ่นได้ โดยอาศัยนวัตกรรมทางการศึกษา ระบบเครือข่ายการศึกษา ระบบ Internet วิทยุหรือโทรทัศน์ โดยสามารถเรียนที่บ้าน หรือที่ทำงาน ณ ที่ใดหรือเมื่อใดก็ได้ตามความสมัครใจ และเหมาะสมกับสภาวะของแต่ละบุคคล

การพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาครูประจำการ พัฒนาได้ดังนี้

มีการพัฒนารูปแบบโครงสร้างองค์กรให้เล็กลง ซึ่งจะต้องเสริมสร้างและปรับปรุง การฝึกหัดครูให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น วิชาชีพการฝึกหัดครูนับว่ามีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในเนื้อหาสาระอย่างต่อเนื่องคือ มีการเปลี่ยนแปลงในด้านมโนทัศน์เป็นการเตรียมการเพื่อให้บุคคลคงอยู่ในอาชีพการสอนตลอดชีวิต มีการให้ศึกษาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา และการศึกษาระหว่างประจำการ (in-service education) ที่มีการผสมผสานเนื้อหาในเชิงซ้อน เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการจำเป็นที่หลากหลายในอาชีพการสอน การริเริ่มเมื่อไม่นานมานี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูใหญ่ และผู้นำทางการศึกษาอื่น ๆ ในรัฐวิกตอเรีย มีการร่วมมือกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น และสมาคมครูใหญ่สองแห่งในรัฐ ริเริ่มงานใหม่ ด้วยการจัดตั้งศูนย์ครูใหญ่ออสเตรเลียในรูปของบริษัทที่มีอิสระในการดำเนินงาน เพื่อให้บริการและพัฒนาวิชาชีพให้กับครูใหญ่ ศูนย์นี้ได้จัดทำกรอบเพื่อการยอมรับในวิชาชีพครูใหญ่ไว้สามระดับ คือ ระดับผู้ปรารถนาจะเป็นครูใหญ่ (aspiring principal) ระดับครึ่งทางอาชีพครูใหญ่ (Mid-career principal) และระดับครูใหญ่ดีเด่น (distinguished principal)

การพัฒนา รูปแบบการประเมินและการจัดหลักสูตรแต่ละระดับจะดำเนินการควบคู่กันไปกับกระบวนการวางแผนความเติบโตในอาชีพและการพัฒนา

องค์ประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพยังมีในรูปของแผนงานคุณภาพโรงเรียน (Quality Schooling Program) ซึ่งเป็นแผนงานระดับชาติ ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ ในด้านความเป็นผู้นำทางการศึกษา การปฏิรูปองค์กรโรงเรียน สวัสดิการนักเรียน ครูมืออาชีพ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองภายใต้โครงการแห่งชาติต่าง ๆ

ระบบบริหาร มีดังนี้

ออสเตรเลียมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเกือบทั้งหมดให้กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งรวมถึงอำนาจในการบริหารงานหลักสูตร บุคลากร ทรัพยากร และมาตรฐานการตรวจสอบ กระทั่งเป็นโรงเรียนดำเนินการตามแนวทางของ "โรงเรียนในอนาคต (School of the Future)" โดยมีสภาโรงเรียน (School Council) และฝ่ายอำนวยการศึกษาระดับโรงเรียน (Directorate of School Education) เป็นผู้กำกับดูแล ยกเว้นการตัดสินใจในเรื่องที่เป็นงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ จะคงอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง ให้มีการตัดสินใจในระดับโรงเรียน ได้เฉพาะในเรื่องการบริหารงานวิชาการเท่านั้น ทั้งนี้โดยมีคณะกรรมการโรงเรียนเป็นผู้กำกับดูแล

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2540)

สาเหตุของการปฏิรูปการศึกษา คือ

1. เพื่อให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลก
2. การรวมศูนย์อำนาจทางการศึกษาอยู่ที่ส่วนกลาง ก่อให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน การสนับสนุนของรัฐมิได้เป็นไปตามความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง ครูมีความสับสนในบทบาทของตนเองมากขึ้นไม่ทุ่มเทให้การเรียนการสอนอย่างจริงจังส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียน

วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษา คือ

1. เพื่อปรับปรุงในการบริหารการศึกษาให้มีความคล่องตัว ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน
2. เพื่อเตรียมการรองรับการนำประเทศเข้าสู่สังคมโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

หลักในการปฏิรูปการศึกษา มีดังนี้

แนวคิดในการดำเนินงาน คือ

1. โรงเรียนเป็นแหล่งที่ทุกคนเข้ามาใช้ได้
2. โรงเรียนเป็นศูนย์ที่เด็กเข้าไปเล่นได้
3. โรงเรียนเป็นแหล่งของความรู้และเป็นแหล่งประสบความสำเร็จ
4. ครูจะต้องมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายและมาตรการดำเนินงาน คือ

1. ลดบทบาทส่วนกลางทั้งด้านงบประมาณ การบริหาร และตัดทอนหน่วยงานระดับเขตเมืองออกไป
2. ให้มีการรองรับมาตรฐาน และตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา
3. ให้หน่วยงานทางการศึกษามีอิสระในการจัดการศึกษา
4. เปิดโอกาสให้ประชาชน / ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น ทั้งในเรื่องการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ การบริหารงาน บุคคล งบประมาณ หลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุด สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง
5. ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 เดือน

จากมาตรการดำเนินงานดังกล่าว รัฐได้แต่งตั้งคณะทำงานวางแผนแนวทางในการปฏิรูปทางการศึกษาของประเทศไทย มีการทำประชาพิจารณ์ สัมรวจประชามติ ออกแบบสอบถามความคิดเห็น สรุปลวิเคราะห์และจัดทำเอกสารนโยบายของรัฐ เกี่ยวกับการศึกษาตามรูปแบบใหม่ จากนั้นได้มีการจัดตั้งคณะทำงานเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาขึ้นดำเนินการและกำหนดเวลาเริ่มกระจายอำนาจทางการศึกษาในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1989 เป็นต้นไป

หลักสูตร มีดังนี้

ประกอบด้วยกำหนดหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร

การกำหนดหลักสูตรของนิวซีแลนด์ เริ่มจากการที่กระทรวงศึกษาธิการนำแนวทางของชาติว่าด้วยการศึกษา มากำหนดเป็นกรอบหลักสูตรแห่งชาติ ประกอบด้วยหลักการของหลักสูตร (วัตถุประสงค์, นโยบาย) สาขาการเรียนรู้ ทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ตลอดจนเจตคติและค่านิยม

หลักการ : เยาวชนของนิวซีแลนด์ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และของรัฐและการศึกษาทั่วไปอย่างสมดุลกันเพื่อเตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สาขาการเรียนรู้ : ที่ต้องเรียน 7 สาขา ได้แก่ ภาษาประจำชาติ (ภาษาอังกฤษ และภาษาเมารี) และภาษาอื่น ๆ คณิตศาสตร์ (Mathematics) วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) สังคมศาสตร์ (Social Science) ศิลปะศึกษา (The Arts) สุขศึกษาและพลานามัย (Health and Physical Well-being) ทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ 8 ด้านคือ ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ทักษะการคำนวณ (Numeracy Skills) ทักษะด้านข้อมูล (Information Skills) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-solving Skills) ทักษะการจัดการและการแข่งขันกับตนเอง (Self-Management and Competitive Skills) ทักษะในการอยู่ร่วมกันในสังคม (Social and Co-operative Skills) ทักษะทางกายภาพ (Physical Skills) ทักษะการปฏิบัติงานและการศึกษา (Work and Study Skills)

เจตคติและค่านิยมจะควบคู่ไปกับความรู้ และทักษะที่ปรากฏในหลักสูตรแห่งชาติ

กระบวนการใช้หลักสูตร เริ่มจากการที่คณะกรรมการบริหารโรงเรียนร่วมกับครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน กำหนดความต้องการและร่วมกันพิจารณากำหนดหลักสูตร ความต้องการของชุมชน และผู้เรียน โดยยึดกรอบหลักสูตรแห่งชาติเป็นหลักสำคัญ ซึ่งชุมชนจะมีสิทธิเรียกร้องให้โรงเรียนเปิดสอนหลักสูตรตามที่ประชาชนต้องการ โดยที่หลักสูตรนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ

การประเมินหลักสูตร กระทรวงกระจายอำนาจการประเมินผลการเรียนเป็นหน้าที่ของครู ผู้บริหาร และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เนื้อหาสาระของการประเมิน จะประเมินสาขาการเรียนรู้ เจตคติและค่านิยม ในระดับกระทรวง จะมีหน่วยงานประเมินผลนักเรียนในระดับมัธยมเพื่อออกประกาศนียบัตร ได้แก่ สำนักงานรับรองคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของนิวซีแลนด์ (New Zealand Qualification Authority) ทำหน้าที่รับรองคุณภาพและมาตรฐานของนักเรียนโดยการทดสอบในระดับ Form 5 (มัธยมศึกษาตอนปลาย) ทั่วประเทศและการทดสอบในระดับ Form 7 เพื่อนำผลไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยหรือการทดสอบเทียบเกณฑ์รายวิชาที่โรงเรียนต้องการ ในระดับรัฐบาลจะมีสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Education Review Office) เป็นหน่วยงานนอกกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนว่าจัดการศึกษาเป็นไปตามกำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่

ด้านการจัดการศึกษา คือ

การจัดการเรียนการสอนของนิวจีแลนด์ ยึดปรัชญา “เด็กเป็นศูนย์กลาง” (Child Centered) และยึดแนวทางการศึกษาของ John Dewey เป็นหลัก คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by doing) โดยครูจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด ครูมิใช่ผู้สอนแต่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการจัดการเรียนการสอนโดยถือว่าครูมีความรู้ควบคู่ไปกับเด็ก วิธีการส่วนใหญ่จึงใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem solving) ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีความสุข ในกิจกรรมการเรียนการสอนมีการเสริมกำลังใจเมื่อเด็กประสบประเด็นปัญหาระหว่างการเรียนการสอน หรือการให้คำชมเชยเมื่อเด็กประสบผลสำเร็จในการร่วมกิจกรรมรวมทั้งการรู้จักใช้เหตุผลและฝึกทักษะการปฏิบัติงาน

วิธีการสอนของครูใช้วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา (Technological Problem Solving Pathway) ที่เริ่มด้วยการกำหนดปัญหาในการเรียน (Problem) การให้แต่ละคนคิดถึงปัญหาเพื่อหาทางแก้ไข (my/our ideas) การพูดคุยปรึกษาหารือหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม (Talking and sharing) กำหนดสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงทางความคิด (Change my/our ideas) การวางแผนเพื่อการปฏิบัติ (plan of action) วางรูปแบบการแก้ปัญหา (designing) ดำเนินการจัดทำ (making) ทดลองใช้ (trying-out) และการประเมินผล (evaluation) โดยจะไม่มีขั้นขั้นตอน

ส่วนหนังสือเรียน รัฐจะไม่กำหนดให้ครูใช้ แต่จะให้อิสระแก่ครูเป็นผู้เลือกหนังสือเรียนของเด็กเองให้สอดคล้องกับนโยบายหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา จะใช้การติดตามและประเมินผลภายใน (internal evaluation) และการติดตามและประเมินผลภายนอก (external evaluation)

การพัฒนาวิชาชีพครูและครูประจำการ ดังนี้คือ

ครูในระดับประถมศึกษาขึ้นไปต้องจบปริญญาตรี และผ่านการจดทะเบียนครูจากคณะกรรมการทะเบียนครู (Teachers Registration Board) หากไม่ผ่านการจดทะเบียนจะต้องทำการทดลองสอนในสถานศึกษาเป็นเวลา 2 ปี และสถานศึกษาจะพิจารณาเสนอรายชื่อไปยังกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าวพิจารณาการขึ้นทะเบียน

การสรรหาครูเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน (ซึ่งอาจมอบให้อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ดำเนินการ) โดยการคัดเลือก และทำสัญญาจ้างปีต่อปี หรือ 3 ปี หรือประจำปี แล้วแต่ความต้องการของสถานศึกษานั้น

ส่วนการพัฒนาบุคลากรเป็นหน้าที่ของทั้งกระทรวง สถานศึกษาและบุคลากร (ครูและเจ้าหน้าที่) ที่ต้องมีส่วนในการพัฒนา ในระดับกระทรวง มีการจัดจ้างสถาบันหรือบุคคลภายนอกเป็นคู่สัญญา (Contractor) ตามที่กระทรวงกำหนดจากความต้องการของสถานศึกษา โดยสถาบันหรือบุคคลภายนอกจะทำโครงการเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการว่าจะดำเนินการพัฒนาบุคลากรที่กำหนดด้วยวิธีใด อย่างไร เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว คู่สัญญาจะจัดทีมงานดำเนินการพัฒนา บุคลากรในสถานศึกษาต่าง ๆ ตามที่ได้จัดทำโครงการเสนอ โดยกระทรวงจะแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากรดังกล่าว

ในระดับประถมศึกษา อาจารย์ใหญ่จะทำหน้าที่ในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (ครูและเจ้าหน้าที่) ซึ่งต้องกำหนดไว้ในสัญญาจ้างระหว่างอาจารย์ใหญ่และครูโดยอาจส่งครูเข้ารับการพัฒนาศึกษาตามประกาศที่สถาบันหรือบุคคลภายนอกคู่สัญญากับกระทรวงศึกษาธิการจัดโครงการพัฒนา และหรือการที่อาจารย์ใหญ่แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง

ในระดับบุคลากร หรือครู มีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาตนเองตามที่ปรากฏในสัญญาจ้างระหว่างอาจารย์ใหญ่และครูเช่นเดียวกัน โดยอาจเป็นการศึกษาภายนอก การเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาตามสถานศึกษาที่กำหนด การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น

การให้ออกจากการเป็นครู จะดำเนินการเมื่อหมดสัญญาจ้าง หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดสัญญา ในการนี้จะมีการให้ค่าตอบแทนใน 2 กรณี คือ การให้เงินสะสมที่รัฐหักไว้เป็นรายเดือน และที่รัฐสะสมให้ และในกรณีที่รัฐไม่ให้เงินสะสมไว้ รัฐจะจ่ายเงินประกันสังคมเป็นค่าอาหารให้เป็นรายสัปดาห์ ๆ ละประมาณ 2,100 บาท (117 เหรียญ)

ระบบการบริหาร มีดังนี้คือ

มีการลดขั้นตอนทางการบริหาร เหลือเพียง 2 ระดับ คือ ระดับกระทรวงและระดับประถมศึกษา

1. ระดับกระทรวง มีสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยบริหารงานกลางของกระทรวง มีหน้าที่เกี่ยวกับการเสนอแนะรัฐบาลในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาทุกระดับ จัดสรรงบประมาณ สนับสนุน ส่งเสริมและประสานงานให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผล

2. ระดับสถานศึกษา สถานศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัยจะมีความเป็นอิสระในการจัดการศึกษาของตนเองในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียน (Board of Trustees) เป็นองค์กรบริหารและมีอาจารย์ใหญ่

(Principal) เป็นผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งมาจากการจ้างโดยการสรรหาและแต่งตั้งจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

ประเภทของสถานศึกษา

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน
 2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนกระทั่งระดับอุดมศึกษา โดยจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบดำเนินงาน เช่น การจัดการศึกษาทางไกลของเด็กก่อนวัยเรียนถึงระดับมัธยม ศูนย์บริการการศึกษาพิเศษ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและฝึกอบรม
- ประเภทของสถานศึกษาในแต่ละระดับ แยกเป็นศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน (early childhood center) โรงเรียนประถมศึกษา (primary school) โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (Intermediate school) โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (high school) สถาบันฝึกอาชีพชั้นสูงหรือสารพัดช่าง (polytechnic) วิทยาลัย (college) มหาวิทยาลัย (university)

2.2 คณะกรรมการบริหารโรงเรียน/สถานศึกษา (Board of Trustees) คณะกรรมการบริหารโรงเรียน/สถานศึกษาเป็นคณะกรรมการ ที่ได้รับการสรรหาและแต่งตั้งจากชุมชน ผู้ปกครอง อาจารย์ใหญ่ ครูและนักเรียน (เฉพาะระดับมัธยมศึกษา) เพื่อทำหน้าที่รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการมาปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย เป้าหมายทางการศึกษาของชาติ หลักสูตรธรรมนูญของโรงเรียน ตลอดจนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการทางการศึกษาของชุมชนโดยยึดหลักการบริหารแบบใช้คุณค่าร่วมกัน (A Community of Share Values) และการตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

สาเหตุของการปฏิรูปการศึกษา คือ

1. ประเทศญี่ปุ่นต้องเตรียมประเทศเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เนื่องจากมีความสมบูรณ์สูงสุดทางวัตถุและความเป็นอยู่ของประชาชน แต่มีแนวโน้มที่กำลังถดถอยทางวัฒนธรรมแห่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในระดับสูง แต่ผลิตผลของระบบการศึกษาที่มีอยู่ก่อนการปฏิรูปการศึกษานั้นขาดความริเริ่มสร้างสรรค์
2. ระบบการศึกษายังขาดความเป็นสากล

3. ความไม่ยืดหยุ่นของระบบโรงเรียนทำให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียนที่สามารถทำให้ผู้จบการศึกษาเรียนต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้

4. การเข้าสู่สังคมข้อมูลข่าวสาร ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสามารถของประชาชนโดยรวม ในการเลือกสรรและใช้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทันกับความก้าวหน้าด้วยเครื่องมือสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อให้สังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

หลักการปฏิรูปการศึกษา คือ

เนื้อหาสาระของการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ การให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล การเปลี่ยนเข้าสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงสู่ศตวรรษที่ 21 และการกำหนดมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมี 6 ประการหลัก คือ

1. การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 1.1 แก้ไขการเน้นภูมิหลังการศึกษาของปัจเจกบุคคล
 - 1.2 ส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน
 - 1.3 ส่งเสริมกีฬาตลอดชีวิต
 - 1.4 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต "Lifelong Learning Town"
2. การปฏิรูประบบอุดมศึกษา
 - 2.1 ให้อิสระสถาบันอุดมศึกษา
 - 2.2 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบัน
 - 2.3 ปฏิรูปกระบวนการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย
 - 2.4 ส่งเสริมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์
 - 2.5 ส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน
3. การปฏิรูปการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
 - 3.1 ส่งเสริมการศึกษาด้านจริยธรรม
 - 3.2 ส่งเสริมการแสดงออก ความคิดริเริ่ม
 - 3.3 ปฏิรูประบบตำราเรียน
 - 3.4 ปรับปรุงคุณภาพครู

- 3.5 ส่งเสริมการศึกษาระดับอนุบาลและการศึกษาพิเศษ
- 3.6 ปรับปรุงการบริหารโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมภายใน
- 3.7 การจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน
4. การปฏิรูปเพื่อรับกับความเป็นสังคมนานาชาติ
 - 4.1 การศึกษาของเด็กญี่ปุ่นในต่างประเทศและที่กลับประเทศ
 - 4.2 การเปิดโรงเรียนรับสังคมนานาชาติ
 - 4.3 ปรับปรุงระบบการรับนักศึกษาต่างชาติ
 - 4.4 ปรับปรุงการศึกษาภาษาต่างประเทศ
 - 4.5 ปรับปรุงการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับชาวต่างชาติ
5. การปฏิรูปเพื่อรับกับการเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร
 - 5.1 ส่งเสริมความมีจริยธรรมทางข้อมูลข่าวสาร
 - 5.2 ปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการเรียนที่สอดคล้องกับยุคข้อมูล
 - 5.3 ส่งเสริมการวิจัย พัฒนาและใช้สื่อสารสนเทศในการศึกษา
 - 5.4 สร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการใช้ข้อมูลข่าวสาร
6. การปฏิรูปการบริหารการศึกษาและงบประมาณ
 - 6.1 การแก้ไขกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานศึกษาและหลักสูตร
 - 6.2 ส่งเสริมการกระจายอำนาจ
 - 6.3 การให้ประโยชน์จากโรงเรียนเอกชนกวดวิชา
 - 6.4 การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนองต่อการปฏิรูปการศึกษา
 - 6.5 ทบทวนบทบาทการบริหารงานการศึกษาฯ ระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น
 - 6.6 ทบทวนการเริ่มต้นปีการศึกษาจากฤดูใบไม้ผลิ เป็นฤดูใบไม้ร่วง

การปรับปรุงหลักสูตร ทำดังนี้คือ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศญี่ปุ่น ถูกกำหนดโดยกระทรวงการศึกษา วิทยาศาสตร์ การกีฬา และวัฒนธรรม (ซึ่งในการวิจัยนี้ จะเรียกว่า "กระทรวงการศึกษา") รวมทั้งหลักสูตรระดับอนุบาลศึกษาด้วยตามความในกฎหมายการศึกษาในระบบโรงเรียน (Enforcement Regulations for the School Education Law) ทั้งนี้ กระทรวงการศึกษาฯ ได้ให้เหตุผลว่า "เพื่อประกันระดับคุณภาพของการศึกษา ตามหลักเสมอภาคทางโอกาสการศึกษา สำหรับปวงชน"

ข้อบังคับ กระทรวงการศึกษา ว่าด้วยการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้กำหนดเวลาเรียนอย่างต่ำ สำหรับระดับอนุบาลศึกษา และกำหนดรายวิชาและกำหนดเวลาเรียนอย่างต่ำ สำหรับระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยให้สภาหลักสูตร (The Curriculum Council) ซึ่งตั้งขึ้นโดยกระทรวงการศึกษา มีหน้าที่จัดทำหลักสูตรแกนกลาง (Course of Study) สำหรับโรงเรียนทั่วทั้งประเทศ

หลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงการศึกษา กำหนด มีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติ (guidedline) อย่างกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละโรงเรียนและแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนระดับของการพัฒนาการทางจิตใจ ร่างกาย และลักษณะส่วนตัวในด้านต่าง ๆ ของเด็กด้วย

การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสาระสำคัญดังนี้

1. การปรับปรุงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรแกนกลางสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการปรับปรุงตามความในประกาศกระทรวงการศึกษา ว่าด้วยการปรับปรุงหลักสูตร เมื่อ 15 มีนาคม พ.ศ. 2532 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการดังนี้

1.1 เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เยาว์ให้มีจิตใจที่ดีงามและเข้มแข็ง (richness of heart and strength of mind) โดยอาศัยกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนที่จัดขึ้นตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนตามลักษณะเฉพาะของแต่ละรายวิชา

1.2 เพื่อเน้นการพัฒนาความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองให้มากยิ่งขึ้นและเน้นการพัฒนาปัจเจกบุคคล (individuality) โดยประกันความต่อเนื่องของหลักสูตรตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม

1.3 เพื่อสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกระตุ้นให้เรารู้ถึงวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.4 เพื่อเน้นการพัฒนาค่านิยม ด้านความภาคภูมิใจในชาติ และวัฒนธรรม ประเพณีของชาติ รวมทั้งมีความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของนานาประเทศ

2. การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชา

เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตรปรับปรุง กระทรวงศึกษาฯ ได้ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร และเนื้อหาวิชา ของระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ดังนี้

- 2.1 จัดให้สอนวิชา "สิ่งแวดล้อมของการดำเนินชีวิต" (Life Environment Studies) แทนวิชาสังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2
- 2.2 ปรับปรุงการสอนวิชาประวัติศาสตร์
- 2.3 ปรับปรุงโครงสร้างรายวิชาในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเปลี่ยนจากวิชา "สังคมศึกษา" เป็นวิชา "ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์" และ "หน้าที่พลเมือง"
- 2.4 ให้เรียนวิชา "คหกรรมศาสตร์" ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นภาคบังคับ โดยไม่ยกเว้นนักเรียนชายเหมือนหลักสูตรก่อนปรับปรุง
- 2.5 เพิ่มวิชาเลือกให้มากขึ้น ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย
- 2.6 ปรับปรุงการสอนภาษาต่างประเทศโดยรวม
- 2.7 ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการพูดและฟังในวิชาภาษาญี่ปุ่น
- 2.8 ส่งเสริมการแนะนำการอ่านและการใช้ห้องสมุด
- 2.9 ส่งเสริมจริยศึกษาโดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับการสอนตามขั้นพัฒนาการของเด็ก
- 2.10 ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับธงชาติและเพลงชาติ
3. การเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายแท้จริงของ "การศึกษา"
- กระทรวงการศึกษา ได้พยายามที่จะเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของ "การศึกษา" ซึ่งเน้นความสามารถในการคิดด้วยตนเอง การตัดสินใจด้วยตนเอง และการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้เรียกร้องให้ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน
4. การส่งเสริมวิธีการสอนแบบใหม่ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนใช้วิธีการสอนแบบเป็นทีม จัดห้องเรียนให้มีขนาดไม่เกิน 40 คน แนะนำให้โรงเรียนพัฒนาอาคารสถานที่ให้เหมาะสม
- ด้านการจัดการศึกษา
- การจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน
- ก่อนการปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศญี่ปุ่น เปิดเรียนเต็มวันในวันจันทร์ถึงศุกร์ และครึ่งวันในวันเสาร์ โดยช่วงบ่ายของวันเสาร์อาจจะมี

การทำกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ต่อไปอีก ในทำนองเดียวกัน สถานที่ราชการ และบริษัทของเอกชนก็ เปิดทำการครึ่งวันในวันเสาร์ ทำให้เด็กญี่ปุ่นขาดโอกาสที่จะได้ปะทะสังสรรค์อย่างเป็นทางการ เป็นธรรมชาติ ในบรรยากาศอันอบอุ่น กับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านใกล้เคียง นอกจากนี้ การที่สังคม ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมข่าวสาร (information-oriented society) ทำให้คนญี่ปุ่น จำเป็น ต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และต้องเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น รัฐบาลญี่ปุ่น จึงนำระบบเรียน สัปดาห์ละ 5 วัน มาใช้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีเวลาร่วมกิจกรรมกับครอบครัวและเพื่อนบ้าน มากยิ่งขึ้น

มาตรการที่ใช้ในการผลักดันให้จัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน ได้แก่

1. จัดทำโครงการโรงเรียนนำร่องด้านการจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน

กระทรวงการศึกษา ได้กำหนดโรงเรียนนำร่อง ในปีการศึกษา 2535 จำนวน 642 แห่ง เพื่อทดลองใช้ระบบเปิดเรียนแบบ 5 วัน เดือนละ 1 สัปดาห์ คือ ปิดวันเสาร์ สัปดาห์ที่สองของเดือน และในปีการศึกษา 2538 ได้เริ่มนำระบบนี้มาใช้เดือนละ 2 สัปดาห์ คือ สัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 4 โดยคาดว่าจะสามารถใช้ระบบนี้ได้ทุกสัปดาห์ ในไม่ช้านี้

2. จัดทำโครงการเขตนำร่องด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน

กระทรวงการศึกษา ได้กำหนดเขตนำร่องการปรับปรุงวิธีการจัดการของโรงเรียนเมื่อ ปีการศึกษา 2536 และ 2537 รวม 11 เขต เพื่อให้เป็นตัวอย่างของการจัดการศึกษาที่ร่วมมือกัน อย่างจริงจัง ระหว่างโรงเรียนที่ปรับเป็นระบบเปิดเรียนสัปดาห์ละ 5 วัน กับผู้ปกครองนักเรียน และ ชุมชน

3. จัดทำโครงการวิจัยติดตามผลโครงการ

กระทรวงการศึกษา ได้ทำการวิจัยเพื่อติดตามประเมินผลโครงการโรงเรียนนำร่อง และเขตนำร่อง เพื่อนำผลไปปรับปรุงการดำเนินงาน โดยได้เริ่มทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มาตั้งแต่ ปีการศึกษา 2535

การพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาครูประจำการ มีดังนี้คือ

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพครู และปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ครูมี คุณภาพ เช่น มาตรฐานการออกประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (teacher certificate) ระบบการสรรหา ครู ระบบเงินเดือนและสวัสดิการสำหรับครู และการฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่อง เพราะตระหนักดีว่า ความสำเร็จของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความมีคุณภาพใน ระดับสูงของครู

กฎหมายว่าด้วยการออกประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (The Education Personnel Certification Law) ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เปิดโอกาสให้ผู้จบจากหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในสาขาต่าง ๆ มีสิทธิสอบเพื่อขอรับประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ถ้าได้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพครูครบจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด โดยจำแนกประเภทของประกาศนียบัตรวิชาชีพครู เป็นประเภทสามัญ ประเภทพิเศษ และประเภทชั่วคราว นอกจากนี้ ยังมีระบบผู้บรรยายพิเศษ (special lecturer system) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีประกาศนียบัตรวิชาชีพครู สามารถสอนความรู้หรือทักษะพิเศษในโรงเรียนได้ด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับเงินเดือนครูนั้น กฎหมายว่าด้วยมาตรการพิเศษสำหรับการจัดเรื่องเงินเดือนบุคลากรในโรงเรียนรัฐบาลทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น (The Law Concerning Special Measures on Salaries of National and Local Public School Educational Personnel) ซึ่งประกาศใช้เมื่อปีการศึกษา 2517 ได้แยกระบบเงินเดือนของบุคลากรในสถานศึกษา ออกจากระบบเงินเดือนของข้าราชการประเภทอื่น ๆ และได้มีการปรับปรุงเงินเดือนให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาเป็นพิเศษมาแล้ว 3 ครั้ง ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดรัฐบาลส่วนท้องถิ่น ในระดับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลท้องถิ่น ยังได้รับการดูแลจากรัฐบาลกลางเป็นพิเศษ โดยรัฐบาลกลางให้เงินอุดหนุนแก่รัฐบาลท้องถิ่นเป็นครั้งหนึ่งของเงินเดือนครูภาคบังคับทั้งหมด ทำให้แต่ละท้องถิ่นสามารถจัดหาครูได้ตามที่ต้องการ แม้บางท้องถิ่นจะมีปัญหาด้านรายรับที่เก็บจากภายในท้องถิ่นบ้างก็ตาม

อย่างไรก็ตามในภาวะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความสามารถทางด้านวัตถุไม่สอดคล้องกับความเจริญทางจิตใจ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตระหนักถึงความจำเป็นปฏิรูปครูให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น เนื่องจาก ระบบการผลิตบุคลากรก่อนเข้ามาเป็นครูมีความหลากหลายมาก และการฝึกสอนขณะที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาใช้เวลาเพียง 2 สัปดาห์ สำหรับการมัธยมศึกษา และ 4 สัปดาห์ สำหรับการประถมศึกษา ซึ่งถูกวิจารณ์จากนักวิชาการศึกษาว่าไม่สามารถประกันคุณภาพของครูได้ จึงต้องปรับปรุงระบบรับเข้า ระบบฝึกอบรมหลังการบรรจุใหม่ (induction training) และระบบฝึกอบรมครูประจำการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนี้

1. การปรับปรุงระบบการฝึกอบรมครูบรรจุใหม่ กระทรวงการศึกษาฯ กำหนดให้ครูทุกคนที่บรรจุใหม่ทุกคน ทดลองปฏิบัติราชการ 1 ปี หลังจากการบรรจุแต่งตั้ง ในระบบเดิมนั้น การ

ทดลองปฏิบัติราชการ มีระยะเวลาเพียง 6 เดือน สำหรับระบบใหม่นี้ ครูบรรจุใหม่จะได้รับการฝึกของฝัปรวมในขณะที่ทำการสอน โดยให้ครูหัวหน้าสายวิชาคนหนึ่ง (a master teacher) เป็นครูพี่เลี้ยงที่ช่วยเหลือและให้คำแนะนำปรึกษาอย่างใกล้ชิดไม่น้อยกว่า 60 วันทำการ หรือสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 2 วัน และให้การอบรมเพิ่มเติมนอกจากสถานศึกษา จากศูนย์การศึกษาของจังหวัด (prefectural education center) ไม่น้อยกว่า 30 วัน หรือสัปดาห์ละ 1 วัน เป็นอย่างน้อย ในระหว่างการทดลองปฏิบัติราชการ

2. การฝึกอบรมครูประจำการ ครูประจำการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ครูบรรจุใหม่ก็ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการฝึกอบรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ลาศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสอน ฯลฯ โดยจัดให้ครูประจำการที่มีประสบการณ์ครบ 10 ปี หรือมากกว่านั้นด้วย ในขณะที่ระบบเดิมจัดฝึกอบรมเฉพาะครูประจำการที่มีประสบการณ์ครบ 5 ปีเท่านั้น

3. การฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา กระทรวงการศึกษา จัดการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งครูอาวุโสที่ยังประจำการอยู่ โดยจัดให้มีการศึกษาดูงาน ในต่างประเทศ (overseas tours for educational personnel) ด้วย

ระบบบริหาร คือ

การบริหารการศึกษาและงบประมาณ ในกรณีของประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้กระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่จังหวัดและท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่นมานานแล้ว ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง แม้กระนั้นยังทำการปฏิรูปการบริหารการศึกษาและงบประมาณ เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับการบริหารการศึกษาของภูมิภาค โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาคณะกรรมการการบริหารการศึกษาของภูมิภาคและท้องถิ่น ให้สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการเพิ่มงบประมาณอุดหนุนด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะการอุดหนุนแก่สถานศึกษาของเอกชน ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลญี่ปุ่นยังคงบริหารการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายแม่บททางการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 และพยายามที่จะให้บรรลุผลสำเร็จตามหลักการ แม้ในภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำมากเพียงใดก็ตาม

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2540)

สาเหตุของการปฏิรูปการศึกษา คือ

1. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในตอนต้นทศวรรษที่ 1980 ซึ่งสั่งการมาจาก
ส่วนกลางนั้นตกอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพึงพอใจ ผู้วางนโยบายขาดความเข้าใจในชีวิตจริงใน
สถานศึกษา
2. การขาดเสถียรภาพและการผันผวนทางด้านการเมือง ประเทศต้องประสบความ
ยุ่งยากทางการเมืองและก่อการร้ายอย่างหนัก เกิดความขัดแย้งทั้งในด้านวัฒนธรรม ภาษา
ศาสนา และเชื้อชาติ ซึ่งการศึกษาถูกกล่าวหาว่าขจัดปัญหาไม่ได้
3. ความสามารถของคนอเมริกาที่จะแข่งขันในตลาดโลกนั้นกำลังอยู่ในขั้นเสื่อมสลาย
วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษา คือ
 1. สังคมถือว่าเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่เป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน
 2. บัณฑิตเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีผลผลิตเป็นประโยชน์แก่ชุมชน จำเป็นต้องได้รับการ
ศึกษาที่ดี มีคุณธรรม (sound, quality education)
 3. เพื่อให้ได้การศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องจัดตั้งระบบการปรับปรุงโรงเรียน และมี
การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อประกันว่านักเรียนจะบรรลุความสำเร็จ มีการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต
 4. ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาจะต้องมอบคืนให้แก่บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดที่
สุดกับผู้เรียน

หลักการปฏิรูปการศึกษา คือ

เพื่อกระตุ้นการปฏิรูปการศึกษาของมลรัฐต่าง ๆ รัฐบาลกลางได้จัดสร้างวิสัยทัศน์ใน
ระดับชาติ และออกกฎหมายในชื่อว่า GOAL 2000 : Education America ACT เพื่อสนับสนุน
การปรับปรุงการเรียนการสอน โดยการจัดสร้างกรอบแนวคิดและเป้าหมายการศึกษาระดับชาติ
เพื่อการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ส่งเสริมการวิจัย การสร้างข้อมูลติดถลง และการเปลี่ยนแปลงที่เป็น
ระบบ เพื่อประกันโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน
ทุกคนอยู่ในระดับสูง พร้อมกระตุ้นให้มลรัฐต่าง ๆ ออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษาขึ้น

หลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายทาง

การศึกษาของโรงเรียน กำหนดเรื่องที่จำเป็น (theme) หลาย ๆ เรื่อง มาประกอบเข้าเป็นหลักสูตร ทั้งนี้ให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียนและชุมชน

2. ครูมีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ในขั้นนี้ได้พยายามจัดทำหลักสูตรให้เป็นประสบการณ์แก่ผู้เรียนโดยแท้จริงยิ่งขึ้น เช่น มีหลักสูตรบูรณาการ การสอนที่เน้นให้เด็กสร้างความรู้เองโดยใช้ทฤษฎีของการสร้างสรรค์หรือจะเรียกว่าเป็นนิรมิตนิยม (Constructivism หรือ Constructionism) และแนวคิดด้านปัญญาหลายด้านที่เรียกว่า พหุปัญญา (multiple intelligences) การสร้างความรู้ทำให้ครูเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้นำและนักเรียนเป็นผู้ทำ

ด้านการจัดการศึกษา คือ

โรงเรียนเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาในโรงเรียนหรือการจัดระบบการศึกษาทำให้เกิดกระบวนการทางสังคมในโรงเรียน และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้น เปลี่ยนการสอนที่เน้นการให้นักเรียน “สร้างความรู้มากกว่าการลอกเลียนความรู้” แสวงหาและส่งเสริมการสร้างสติปัญญาในหลาย ๆ ด้าน การใช้เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ และการเรียนการสอนและประเมินผลที่เป็นชีวิตจริง (authentic assessment)

ในการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการโรงเรียนและระบบสังคม เทคโนโลยีทางการสอน ได้นำไปสู่พฤติกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น ภาวะผู้นำในพื้นที่ (leadership) ครูเป็นผู้นำนักเรียนให้ทำงาน ครูใหญ่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้นำในชุมชนเริ่มกำลังร่วมมือกัน (participation) ในการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นของตน

การพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาครูประจำการ ทำดังนี้คือ

จากวิสัยทัศน์และภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้นมาจากบุคคลในพื้นที่หลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะความต้องการในด้านคุณภาพของการศึกษา ทำให้ต้องมีการพัฒนาอาชีพครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อันเนื่องมาจากมาตรฐานที่วางไว้และกลวิธีที่จะต้องปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ โดยเน้นการพัฒนาครูให้เป็นครูชั้นฝีมืออาชีพ โดยกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบร่วมมือกัน การมีหุ้นส่วนของสถานศึกษากับสถาบันอุดมศึกษา

ระบบบริหาร คือ

การบริหารการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหน้าที่ของมลรัฐ จึงนับว่าเป็นการกระจายหรือมอบอำนาจการจัดการศึกษาให้มลรัฐจัดการ และในทางปฏิบัติ มลรัฐต่าง ๆ ก็มีวิธีการจัดการศึกษาในมลรัฐของตนแตกต่างกันไป บางมลรัฐยังมีการรวบรวมอำนาจการตัดสินใจไว้ที่สภาการศึกษาของมลรัฐ (State Board of Education) บางมลรัฐได้กระจายอำนาจ

ตัดสินใจให้เป็นภาระหน้าที่ของเขตการศึกษา หรือสภาการศึกษาของเขตที่เรียกว่า School Board โดยที่ยังมิได้กระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนเท่าที่ควร

การบริหารการจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกา กำนัน กระทรวงศึกษาธิการแห่งมลรัฐจะมอบอำนาจในการจัดการศึกษาให้แก่เขตการศึกษา โดยเน้นที่กระทรวงศึกษาของมลรัฐจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณ และช่วยเหลืองานด้านวิชาการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาไว้ แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง

ธีระวัลย์ สวรรยาธิปัติ (2525) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครดังนี้

ด้านการเรียนการสอน

ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนดำเนินงานด้านการเรียนการสอนในระดับดี ครูมีวิธีการสอนที่น่าสนใจชักจูงให้อยากเรียน โรงเรียนจัดสอนพิเศษเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน โรงเรียนส่งเสริมให้ใช้วิธีการสอนหลาย ๆ แบบ และใช้อุปกรณ์การสอนส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง โรงเรียนจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีตามวิถีทางประชาธิปไตย

ด้านบุคลากร

ครูมีส่วนช่วยสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน โรงเรียนมีภารโรงที่จะคอยดูแลความสะอาดโรงเรียน อาคารเรียนและห้องต่าง ๆ โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคอยอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมแก่นักเรียน

ด้านอุปกรณ์การสอน

ผู้ปกครองมีความเห็นว่า การดำเนินงานด้านอุปกรณ์การสอนอยู่ในระดับดี

นุกูล ตันริยงค์ (2525) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีต่อการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูดังนี้

1. หมวดสถานภาพของสังคมในวิชาชีพครู

ครูมีความคิดเห็นว่าภาพจน์ของครูในสภาพปัจจุบันตกต่ำลง เมื่อเปรียบเทียบกับครูในสมัยก่อน สวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐจัดให้ผู้ประกอบอาชีพครูในปัจจุบันไม่เป็นที่พอใจอัตรา

เงินเดือน รายได้และสิ่งตอบแทนของผู้ประกอบอาชีพครู ที่ได้รับอยู่ในแต่ละระดับในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับภารกิจที่ปฏิบัติเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น

2. หมวดการผลิตครู

2.1 ด้านสถาบันผลิตครู ครูมีความเห็นด้วย แต่มีข้อน่าสังเกตที่ครูไม่แน่ใจในเรื่อง การฝึกสอน ควรเน้นในด้านวิธีการสอนในชั้นเรียนมากกว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน และสถาบันผลิตครูควรจะเป็นสถาบันจัดการศึกษาที่ผลิตครูระดับปริญญาขึ้นไปเท่านั้น

2.2 ด้านนักศึกษาครู ควรเลือกผู้ประสบความสำเร็จในการเรียนระดับมัธยมที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

2.3 ด้านหลักสูตรการผลิตครู ครูเห็นว่าหลักสูตรสภาการศึกษา กศน. (ที่จัดอยู่ในปัจจุบันจะช่วยยกระดับวิทยฐานะและสมรรถภาพครูให้สูงขึ้น

3. หมวดการใช้ครู

3.1 ครูมีความเห็นว่าผู้บริหารควรมอบหมายให้ครูปฏิบัติหน้าที่ตรงกับความถนัด ความสามารถ ประสบการณ์ และความรู้ที่ได้ศึกษาและรู้ระยะเวลาที่ครูทดลองปฏิบัติราชการควรมีเวลานานกว่าในปัจจุบัน

3.2 ด้านการพัฒนาครูผู้สอนในโรงเรียน ผู้บริหารควรพิจารณาสนับสนุนให้ครูลาศึกษาต่อตามสายวิชาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเท่านั้น

3.3 ด้านการบำรุงรักษาครู เกี่ยวกับสวัสดิการบ้านพักครูและที่อยู่อาศัยควรได้รับการสอดคล้องดูแล ควรจัดบริการให้ดีขึ้นกว่าเดิม องค์การทางวิชาชีพครูและหน่วยงานเจ้าสังกัดควรจัดและติดต่อให้ความสะดวกในด้านเกี่ยวกับสุขภาพและสถานพยาบาลให้กับครูและครอบครัว โรงเรียนและหน่วยงานเจ้าสังกัดจะต้องให้การส่งเสริมทั้งสนับสนุนครูที่ตั้งใจปฏิบัติงานจนมีผลงานดีเด่น

4. หมวดการควบคุมมาตรฐานวิชาชีพครู

ครูไม่แน่ใจในเรื่องการกำหนดระยะเวลาในใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และมีการทดสอบเมื่อต่อใบอนุญาตเป็นการกระตุ้นให้ครูพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ส่วนข้อที่เห็นด้วยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องสถาบันวิชาชีพครู ควรปฏิบัติงานให้ประสานสัมพันธ์กับคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ในทุกระดับ การรับรองวิทยฐานะการผลิตครู ทั้งด้านสถาบันและหลักสูตรการผลิตครู สถาบันวิชาชีพครูควรมีการกระจายการทำงานของสถาบันจากส่วนกลางไปสู่ระดับเขตจังหวัดและอำเภอ

ข้อที่ครูแม้จะเห็นด้วย แต่มีระดับค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ คือ เรื่องเกี่ยวกับการตรวจสอบมาตรฐานสถาบันผลิตครูเป็นระยะ ๆ โดยกำหนดเวลาไว้แน่นอน การจัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันที่ทำหน้าที่คอยควบคุมและส่งเสริมมาตรฐานของผู้ที่ก้าวเข้าสู่อาชีพครู หน่วยงานควบคุม และส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูควรมีกฎหมายรองรับ เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ ควรมีการดำเนินการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูเช่นเดียวกับหน่วยงานควบคุมส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพแพทย์ และทนายความ สรุปว่า ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครโดยส่วนรวมมีความเห็นด้วยต่อการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู

ยุพิน วรพุทธานนท์ (2533) ได้ศึกษาการดำเนินการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ประถมศึกษา พบว่า ในการกำหนดจุดมุ่งหมายและบทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาครู-อาจารย์ นั้น พบว่า โรงเรียนยึดนโยบายต้นสังกัด และมีจุดมุ่งหมายและบทบาทเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติ และวิธีปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีประชุมครู-อาจารย์ช่วยกันกำหนดจุดมุ่งหมาย และบทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาครู-อาจารย์ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ปัญหาที่พบคือ ไม่มีการกำหนดบทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาครู-อาจารย์ ไว้อย่างชัดเจน

ในการประเมินผลกระบวนการพัฒนาครู-อาจารย์ พบว่า โรงเรียนให้ความสำคัญกับการกำหนดจุดมุ่งหมายและบทบาทในการพัฒนาครู-อาจารย์ โดยยึดประสิทธิภาพของงานเป็นเกณฑ์ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประเมินหลังการดำเนินงาน โดยการสังเกตพฤติกรรม หลังจากนั้น มีการนำข้อมูลในการประเมินไปใช้ในการพัฒนาครู-อาจารย์ ในครั้งต่อไป ปัญหาที่พบคือ ไม่สามารถใช่วิธีการประเมินผลตามที่ได้กำหนดไว้

สุทธาสินี วิเวกานนท์ (2538) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูประถมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้ ในภาพรวมคุณลักษณะของครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครในยุคโลกาภิวัตน์ ตามการรับรู้ของตนเอง เป็นคุณลักษณะที่สามารถรองรับสภาพที่เป็นไปในอนาคตของสังคมโลก และสังคมไทยได้ เนื่องจากอนาคตของสังคมไทยเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองมากขึ้น มีการพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศไปอย่างรวดเร็ว การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นไปอย่างเข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้น การดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงของสังคมไทยในประชาคมโลก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องพัฒนาความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับนานาประเทศ มีการปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับชนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรมได้อย่างสันติ และพึงถือว่าชีวิตที่มีความสุขคือ ชีวิตที่มีการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูประถมศึกษาควรที่จะพัฒนาคุณลักษณะเพิ่มเติม ในด้านการปรับตัว และอยู่ร่วมกับชนต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมได้อย่างสันติ การพัฒนาด้านเทคนิค

การเรียนการสอน และความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ อุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น คอมพิวเตอร์ เพื่อสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นสุข

สมพร เสรีวัลลภ (2539) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. กำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร

จัดให้มีการหาความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร โดยวิธีการดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สังเกตการปฏิบัติงานของครู และดูแลเอกสารหลักฐานการปฏิบัติงาน การกำหนดความจำเป็นในการพัฒนานั้น ได้กำหนดลักษณะความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคล ความมุ่งหมายในการกำหนดความจำเป็นได้รับการพัฒนาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีขึ้น และเพื่อความก้าวหน้าในการทำงาน การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาจะพิจารณาจากนโยบายของสำนักการศึกษาและนโยบายของโรงเรียน ส่วนข้อมูลที่น่ามาใช้ในการกำหนดความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และแบบรายงานผลการปฏิบัติงานระบบข้อมูล และสารสนเทศเป็นประโยชน์มากต่อการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร

2. การวางแผนพัฒนาบุคลากร

เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาบุคลากร จัดให้มีแผนงานพัฒนาบุคลากร โดยกำหนดเป็นโครงการปฏิบัติงานประจำปีและกำหนดเป็นโครงการเฉพาะกิจ การกำหนดวัตถุประสงค์ในแผนงานพัฒนานั้นจะต้องสอดคล้องกับนโยบาย และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน และให้สมาชิกของหน่วยงานมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ด้วย ในการวางแผนพัฒนาบุคลากรนั้น มุ่งพัฒนาครู อาจารย์รวมกันทั้งโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดคือ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติในการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่วนการวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรนั้น คำนึงถึงให้บุคลากรสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ และมีความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี สำหรับผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการวางแผนการดำเนินงานพัฒนา คือ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน

3. การปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาบุคลากร

กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การจัดประชุมและอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและการสัมมนาทางวิชาการ บุคคลที่เป็นผู้จัดกิจกรรมพัฒนา คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน และศึกษานิเทศประจำสำนักงานเขต หรือศึกษานิเทศประจำสำนักการศึกษา ส่วน

งบประมาณที่ใช้ในการจัดพัฒนาบุคลากร นำเงินมาจากงบประมาณของกรุงเทพมหานคร และเงินบริจาคในการดำเนินกิจกรรมปฐมนิเทศ จะมีการจัดปฐมนิเทศเป็นกลุ่มและรายบุคคล บุคคลที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการสัมมนาเชิงวิชาการคือ ครู อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนและหัวหน้าสายชั้นหรือหัวหน้ากลุ่มวิชา สำหรับการหมุนเวียนสลับเปลี่ยนงานในหน้าที่ ส่วนใหญ่จะระบุว่ามีการจัดบุคลากรให้มีการหมุนเวียนสลับเปลี่ยนงานในหน้าที่ต่าง ๆ ในด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการให้แก่บุคลากรนั้น กระทำอย่างสม่ำเสมอ การนำบุคลากรไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ จะจัดปีการศึกษาละ 1-2 ครั้ง

4. การประเมินผลการพัฒนาบุคลากร

สำหรับการประเมินผลการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมและรายงานกลุ่มระบุว่า จัดให้มีการประเมินผลการพัฒนา โดยให้ประเมินผลในช่วงหลังจากเสร็จสิ้นแผนงาน และประเมินผลในระหว่างการดำเนินแผนงานด้วยวิธีการติดตามผลการปฏิบัติงานและการสังเกต ในการประเมินผลนั้นจะประเมินผู้เข้ารับการพัฒนาและเนื้อหาสาระ หรือหลักสูตรการพัฒนา ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินผลคือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และคณะกรรมการเฉพาะกิจ